

Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ННІ професійної освіти та технологій

Кафедра професійної освіти
та безпеки життєдіяльності

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «магістр»

спеціальність: 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка
сільськогосподарської продукції та харчові технології)

Виконала: студентка 65 групи
Газука Анастасія Ігорівна

Керівник: к. пед. н., доцент
Ярощук Катерина Ігорівна

Допущено до захисту

_____ завідувач кафедри

(підпис)

_____

(дата)

Чернігів – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	7
1.1. Наукове визначення поняття «методологічний підхід».....	7
1.2. Компетентнісний підхід як освітня інновація.....	14
Висновки до першого розділу.....	26
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ, ФОРМИ І МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	28
2.1. Професійна компетентність майбутнього фахівця харчових технологій як педагогічна проблема.....	28
2.2. Педагогічні технології як засіб реалізації компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх фахівців харчових технологій	37
2.3. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій	51
Висновки до другого розділу	60
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	61
3.1. Розробка критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій	61
3.2. Хід та результати експериментальної перевірки педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій	69
Висновки до третього розділу.....	77

ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Система освіти України і в тому числі професійно-технічна освіта перебуває у постійному процесі оновлення і модернізації. У сучасних умовах, входження вітчизняної освіти до єдиного Європейського економічного простору, коли відбуваються зміни в економіці, виникає потреба у підготовці таких фахівців, які б здатні були впроваджувати інформаційні, високі наукоємні технології, бути мобільними на ринку праці, самостійно приймати відповідальні рішення, проявляти творчість тощо.

Характерною особливістю сучасного етапу розвитку професійно-технічної освіти та на перспективу третього тисячоліття є концепція освіти протягом життя, що набуває ключового значення та охоплює широкий комплекс теоретичних методологічних положень, які є прогностичними та спрямовані в майбутнє.

Розв'язання проблеми осучаснення професійно-технічної освіти належить зміні основних принципів і акцентів на одержання відповідних освітніх результатів. Такими концептуальними орієнтирами є методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців. Проблема з'ясування сучасних методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців харчових технологій і склала тему нашого дослідження: *«Методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців харчових технологій»*.

Мета магістерського дослідження: Обґрунтувати актуальність методологічних підходів до підготовки майбутніх фахівців харчових технологій у відповідності сучасним вимогам реформування професійно-технічної освіти.

Мета магістерського дослідження реалізується у розв'язанні наступних завдань:

- наукового визначення поняття «методологічний підхід»;

- розкриття сутності компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців харчових технологій;
- виявлення шляхів реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців харчових технологій;
- розробки педагогічних умов реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців харчових технологій;
- експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців харчових технологій.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутнього фахівця харчових технологій

Предмет дослідження – зміст, форми та методи реалізації сучасних методологічних підходів професійної підготовки майбутнього фахівця харчових технологій.

Методологічною основою дослідження виступили концептуальні положення компетентнісного підходу в освіті, провідні положення законодавчих документів про освіту: Закону України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Національної стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки», положеннями гуманістичного, індивідуально-особистісного, креативного, діяльнісного, інтегративного підходів в освіті.

Теоретичне значення проведеного дослідження полягає в науковому обґрунтуванні сучасних методологічних підходів та педагогічних умов до професійної підготовки майбутніх фахівців харчових технологій.

Практичне значення магістерського дослідження відображене у розроблених методичних рекомендаціях реалізації сучасних методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців харчових технологій.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків загальним обсягом 90 сторінок, списку використаних джерел (80) додатків (1) .

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

1.1. Наукове визначення поняття «методологічний підхід»

З метою з'ясування сучасних методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців технологій харчування перш за все варто з'ясувати дефініцію поняття «методологічний підхід». Основоположним поняттям у даному випадку є поняття «методологія».

Поняття «методологія» має декілька значень. У широкому розумінні цього слова це вчення про метод або сукупність методів, прийомів наукового дослідження, або методи пізнання та перетворення дійсності. Вчені виділяють різні методології. У плані нашого дослідження привертає увагу філософська методологія.

Спираючись на принципи філософської методології, розкриваються можливості розробки прийнятних методів, засобів, прийомів наукового дослідження взаємозв'язку між суб'єктом та об'єктом пізнання, розвивається методологія певної науки.

Зокрема, філософія освіти, виходячи з того, що освіта – суб'єкт - суб'єктна взаємодія учителя і учня, яка спрямована на передачу знань, формування умінь і навичок, виховання культури мислення і почуттів, здатності до самовиховання і самостійної життєтворчої діяльності, вибудовує теорією і методологією освіти [75,8-9]. Філософія освіти покликана формувати ідеали освіченості, закономірності процесу навчання і виховання, алгоритми та засоби мислення тощо. Відтак вчення філософії освіти є підґрунтям методології педагогіки.

Сучасний психолого-педагогічний словник [70, с. 232] трактує методологію (від грецьк. *methodos* – шлях дослідження чи пізнання; *logos* – вчення) як вчення про принципи побудови, форми і способи науково-пізнавальної діяльності, теоретичне обґрунтування сукупності методів, їх єдності і зв'язків; систематизовану сукупність підходів, способів, методів, прийомів та процедур,

що застосовуються в процесі наукового пізнання та практичної діяльності для досягнення означеної мети.

Таким чином, методологічною основою наукових досліджень освітянських проблем є філософія освіти, що формує загальні риси процесів наукового пізнання, які можуть бути характерні для інших об'єктів і являють собою предмет методології освіти.

Існує ряд понять, таких як «парадигма», «методика», «метод», які тісно пов'язані з поняттям «методологія». При тому, що ці поняття тісно пов'язані між собою, вони мають суттєві відмінності і можуть створювати певну ієрархічну систему а також можуть існувати автономно.

У загальному розумінні парадигма – концептуальна схема, що визначає спосіб постановки і розв'язання дослідницьких проблем, а також систему методів дослідження, які стають основними для даного наукового співтовариства (напрямку, школи) протягом певного історичного періоду. Цей термін введено в наукову лексику Т. Куном і визначено як сукупність переконань, цінностей, технічних засобів, що є характерною для членів певного суспільства. У рамках сучасної філософії освіти поняття парадигма використовується в процесі опису еталонних теоретико-методологічних основ наукового пошуку. Педагогічна парадигма – система теоретичних, методологічних і аксіологічних установок, що приймаються за зразок вирішення проблеми всіма членами освітнього співтовариства [70].

Розглядаючи парадигму як предмет методологічної рефлексії, А. Фурман

на основі методологічного аналізу логіко змістового наповнення визначення парадигми, поданого Т. Кунтом, наводить узагальнене розуміння парадигми як певної системи «ідей і теорій, норм і методів і критеріїв дослідницької діяльності, котра дозволяє вченим, а за їх допомогою та через інститути науки і культури всьому суспільству, отримати певне бачення світу і місця в ньому людини, уможливорює відносно успішне вирішення світоглядних і повсякденних суспільних завдань та проблем, слугує еталоном наукового мислення і пошукової діяльності [78, с. 73].

Інакше кажучи, концепція парадигми освіти відіграє роль методологічного орієнтиру на даному етапі розвитку науки і суспільства. Очевидно, що й методологічний підхід знаходиться у безпосередньому зв'язку з науковими парадигмами.

Методика ж - це сукупність взаємозв'язаних способів та прийомів доцільного проведення будь-якої роботи або вчення про методи викладання певної науки, предмета, вона глибоко пов'язана з відповідною базовою наукою, оскільки в навчанні треба відображати особливості відповідної науки, її змісту й методів дослідження [68, с. 692].

Крім того, звертаючи увагу на особливості методики певної науки чи предмета, Гончаренко С.У. зауважує, що методика є прикладною наукою, що за своїм змістом та завданнями є дуже близькою до комплексу технологічних наук [14, с. 7].

Методи ж науково-педагогічного дослідження – це певна сукупність прийомів та операцій, спрямованих на вивчення педагогічних явищ і вирішення різних наукових проблем навчально-виховного характеру [70, с. 228].

Костицький М.В. розмежовує поняття «метод» і «методика» наступним чином. Метод – шлях до чогось, прослідкування як сукупність прийомів і операцій з допомогою яких здійснюється пізнання. Тобто, метод у даному випадку є інструмент. Методика ж, на відміну від методу, є вчення про сукупність

прийомів, способів і організацію застосування методів наукового пізнання. Іншими словами, методика – технологія наукового пізнання, що здійснюється з допомогою певних методів [37, с. 5].

Взаємозв'язок між методологією, методом та методикою полягає у тому, що методологія як цілісна теорія понять та категорій відіграє роль світогляду через який здійснюється пізнання з допомогою методів у відповідності з технологією їх застосування – методикою [37, с. 6].

Методологія з одного боку - сукупність підходів, способів, методів, прийомів та процедур, що застосовуються в процесі наукового пізнання та практичної діяльності для досягнення наперед визначеної мети, з іншого - галузь теоретичних знань і уявлень про сутність і форми, закони, порядок та умови застосування підходів, способів, методів, прийомів та процедур у процесі наукового пізнання та практичної діяльності [76, с. 374].

Методологічний підхід – це сукупність ідей, що визначають загальну наукову світоглядну позицію вченого, принципи, що становлять основу стратегії дослідницької діяльності, а також способи, прийоми, процедури, що забезпечують реалізацію обраної стратегії в практичній діяльності [70, с. 113].

З вищезазначеного можна зробити висновок про те, що методологічний підхід є змістовим наповненням та теоретичним і практичним відображення світогляду методології певної науки, що знаходиться у безпосередньому зв'язку з науковими парадигмами та визначає напрямок, способи, прийоми та процедури наукових досліджень та практичної діяльності з метою втілення основної ідеї обраної стратегії.

У сучасній педагогічній науці існує безліч методологічних підходів, що визначають різні напрями досліджень і відображають специфіку конкретної науково-дослідної діяльності, наукову світоглядну позицію вченого; принципи, що становлять основу стратегії дослідницької діяльності, а також способи,

прийоми, процедури, що забезпечують реалізацію обраної стратегії в практичній діяльності.

У психолого-педагогічній науці широко використовуються такі методологічні підходи як акмеологічний, діяльнісний, інтегративний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, середовищний, синергетичний, системний тощо.

До основних методологічних підходів, які найчастіше застосовуються в педагогічних дослідженнях у галузі професійної освіти, належать: особистісний, діяльнісний, системний, аксіологічний, синергетичний і компетентнісний [43].

У професійній підготовці майбутніх фахівців технологій харчування ми виділяємо наступні основні методологічні підходи: особистісно зорієнтований, діяльнісний, технологічний, інформаційний, культурологічний, компетентнісний.

У основі особистісно зорієнтованого підходу лежить мета гармонійного розвитку особистості людини в існуючій системі освіти. За умови особистісно зорієнтованого підходу з опорою на здобуті психологічною та педагогічною науками закономірності будови, функціонування та розвитку особистості, передбачено створення комфортної, доброзичливої, безконфліктної, безпечної атмосфери інноваційного професійного розвитку особистості на основі її природного потенціалу. При цьому центральне місце у освітній системі посідає особистість учня з його особистісно-психологічними особливостями, інтересами та здібностями [70, с. 277].

Важливе місце у професійній підготовці майбутніх фахівців посідає діяльнісний підхід, так як теоретичною основою діяльнісного підходу є вчення про провідну роль діяльності у процесі становлення особистості, що згідно до загальнопсихологічної теорії означає, що лише у процесі діяльності людина створює сама себе.

Реалізації діяльнісного підходу у професійній підготовці сприяє відбір змісту навчальних предметів, що відповідає специфіці майбутньої професійної діяльності випускників. «Засвоєння знань, умінь, навичок, видів та способів діяльності та відбір змісту освітнього матеріалу має відповідати критерію повноти і системності всіх видів діяльності, необхідних для формування професійної компетентності» [30, с. 28].

Технологічний підхід Для технологічного підходу характерна спрямованість на оптимізацію педагогічного процесу. Результативність технологічного підходу зумовлена використанням певної технології навчання, що являє собою визначену закономірність, упорядкованість, послідовність методів та прийомів прогнозованої мети навчання. Характерними для технологій навчання є системність, науковість, концептуальність, відтворюваність, діагностичність.

Основними характеристиками технологічного підходу у навчанні є: постановка діагностичної мети (із визначенням рівня засвоєння); здійснення об'єктивного контролю ефективності навчання і визначення рівня досягнення поставленої мети. Перевага технологічного підходу полягає у можливості досягнення кінцевого результату з достатньо високим результатом [49].

Інформаційний підхід – за своєю сутністю є сукупністю методів наукового пізнання, принципів, умов, які пов'язані з виконанням професійних і науково-дослідних завдань, забезпечується інформатикою і реалізується у процесі інформаційно-аналітичної діяльності фахівця [55, с. 154].

Використання інформаційного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців харчових технологій зумовлене з одного боку тим, що суб'єкти освітнього процесу мають володіти необхідним об'ємом інформації для досягнення певного рівня освіти, а з іншого - із стрімким ростом наукової інформації, що характерно для сучасного інформаційного суспільства, виникає

необхідність відбору і систематизації інформаційних потоків і перетворення їх у навчальну інформацію [55, с. 141-142].

Культурологічний підхід є підґрунтям реалізації культуротворчої функції освіти спрямованої на формування людини культури. Культурологічний підхід зумовлений спрямованістю сучасної освіти в контексті культури і передбачає об'єктивний зв'язок людини з культурою як системою цінностей. Людина містить в собі частину культури. Вона не тільки розвивається на основі освоєної нею культури, але і вносить у неї щось принципово нове, тобто людина стає творцем нових елементів культури. Тому, освоєння культури як системи цінностей є розвитком самої людини, становленням її як творчої особистості і суб'єкта культури. Наразі найбільш значуща сфера буття людини – професійна діяльність. Саме в ній відбувається самоактуалізація людини як індивіда, особистості, неповторної індивідуальності [71].

Компетентнісний підхід є порівняно нова педагогічна категорія. Пріоритетним напрямком компетнісного підходу до підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців з харчових технологій є формування у них системи ключових і професійних компетентностей.

При компетентнісному підході акцентується увага на переорієнтацію процесу навчання на практичний результат, тобто на можливість майбутніх фахівців здійснювати власний професійний саморозвиток і здатність студентів практично діяти, застосовувати набуті уміння стосовно професійного саморозвитку для набуття відповідного досвіду. Використання компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку забезпечує досягнення високої якості фахової підготовки, результатом якої є особистість майбутнього фахівця, здатного до постановки та вирішення різноманітних суспільних і професійних завдань, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного практично діяти і

застосовувати в майбутній фаховій діяльності набутий досвід професійного саморозвитку [37].

Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутнього фахівця інтегрує в собі основні позиції всіх вище наведених підходів і призводить у процесі виробничої діяльності до формування професійної компетентності як інтегральної характеристики особистості фахівця [70, с. 318].

На основі аналізу методологічних підходів професійної підготовки майбутнього фахівця технологій харчування доходим висновку, про те, що сучасні методологічні підходи: особистісно зорієнтований, діяльнісний, технологічний, інформаційний, культурологічний, компетентнісний в підготовці майбутнього фахівця технологій харчування є вирішальними для наукового обґрунтування ефективної професійної їх підготовки. Таким чином, постає проблематика реалізації основних ідей означених методологічних підходів у професійній підготовці майбутніх фахівців харчових технологій.

1.2. Компетентнісний підхід як освітня інновація

Слово (innovatio) прийшло до нас з англійської мови й означає “нововведення”, “новаторство”.

У філософському словнику Г. Шмідта [79, с. 178-179] інновація означає теж саме, що і нововведення в протилежність традиційному навчанню та використанню традиційних побутових предметів, здатність орієнтуватися навіть у нових ситуаціях

Інновації (італ. *innovazione* — новина, нововведення) — нові форми організації праці та управління, нові види технологій, які охоплюють не тільки окремі установи та організації, а й різні сфери.

Короткий термінологічний словник з інноваційних педагогічних технологій дає наступне визначення інноваціям: «інновація – нововведення, зміна оновлення, новий підхід, створення нового, використання відомого в інших цілях; та визначає інноваційні освітні процеси як такі, що зумовлені суспільною потребою комплексні процеси створення, впровадження, поширення новацій і зміни освітнього середовища, в якому здійснюються їх життєвий цикл [36] .

Козак Л.В., визначає педагогічну інноватику як таку, що розкриває глибинні процеси створення, освоєння і застосування нових освітніх парадигм, концепцій, технологій, яким притаманні особливості, пов'язані з діями суб'єктів педагогічної взаємодії. На сучасному етапі розвитку педагогічної інноватики і ринкового суспільства особливого значення набувають проблеми формування здатності освітян до саморозвитку та інновацій у різних видах професійної діяльності. Особливої уваги потребують нові умови навчання майбутніх викладачів у розвитку інноваційних якостей, самодостатності, професійному самоздійсненні набутих ними компетенцій, зокрема самореалізації професійної компетентності [33].

Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, форми і методи навчання та виховання; в організацію спільної діяльності вчителя і учня, вихованця.

Інновації самі по собі не виникають вони є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих учителів і цілих колективів.

У сучасній педагогіці терміни “інновація”, “інноваційний” означають певне нововведення, що стосується того чи того аспекту освітньо-виховного процесу. Слушною в плані нашого дослідження щодо компетентнісного підходу як освітньої інновації є думка Д.Ю. Грубіч [15] про те, що з усіх визначень поняття «інновація» найбільший інтерес представляє те, що пов'язано з результатом. У даному випадку під інновацією (нововведенням) як складової освітнього процесу вона розуміє результат творчої діяльності, спрямований на

розробку, апробацію і поширення нових видів освітніх послуг, технологій, упровадження нових організаційних форм, що сприяють підвищенню якості підготовки майбутнього вчителя. Саме інновація є головним об'єктом управління навчально-виховним процесом, підвищує якість освіти, спрямована на формування всебічно розвиненого студента. Це дає можливість, стверджувати, що такий фахівець буде більш бажаним на ринку праці [15].

Інновація освіти — цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікацій мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог [87].

Обґрунтування інноваційних ознак компетентнісного підходу в освіті, спрямованого на результат, знаходимо в колективній розробці учених [41].

Компетентнісний метод професійної освіти, переслідуючи мету підготовки успішного в побудові своєї професійної кар'єри фахівця, забезпечує майбутньому фахівцеві комфортне існування з точки зору особистісних і громадських цілей розвитку. За таких умов професійно підготовлений фахівець має такі риси особистості: критичність, чесність, цілеспрямованість, свободу мислення, здатність до вирішення нестандартних (інноваційних) завдань.

Інноваційність компетентнісного підходу обумовлена наступними причинами:

- по-перше, переходом світової спільноти до інформаційного суспільства, де пріоритетним вважається не просте накопичення студентами знань та предметних умінь і навичок (мета так званої «знаннєвої педагогіки»), а й формування уміння вчитися, оволодіння навичками пошуку інформації, здатності до самонавчання упродовж життя, де ці новоутворення стають визначальною сферою професійної діяльності людини;

-по-друге, упровадженням моделі особистісно-орієнтованого навчально-виховного процесу як оновленої парадигми освіти, яка передбачає визнання студента суб'єктом цього процесу, носієм двох груп якостей через уміння

навчатися та бажання вчитися, що можливе за умови, з одного боку, оволодіння ним продуктивними (загальнонавчальними) уміннями і навичками та розгорнутою рефлексією, а з іншого — сформованості позитивного емоційно-ціннісного ставлення як до процесу діяльності, її результату, так і самореалізації особистості;

- по-третє, особливою актуалізацією глобалізації усіх сфер життєдіяльності особистості і суспільства в умовах загальноцивілізаційних тенденцій сучасного світу, що вимагає від вищої школи надати молодій людині елементарних можливостей інтегруватися в різні соціуми, самовизначатися в житті, активно діяти, бути конкурентоспроможною на світовому ринку праці;

по-четверте, необхідністю опанувати мистецтвом швидких трансформаційних змін у освітніх системах як у локальному (регіональному, національному) середовищі, так і глобальному просторі [34, с. 5].

«Компетентнісний підхід зміщує акценти з процесу нагромадження нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку в майбутніх фахівців здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання й досвід у різних ситуаціях, що потребує від викладача зміщення акцентів у навчально-виховній діяльності з інформаційної до організаційно-управлінської площини.

Тобто, якщо у першому випадку він відіграє роль ретранслятора знань, то у другому – організатора освітньої діяльності.

Також змінюється і модель поведінки студента – дослідницько – активна самостійна діяльність приходить на зміну пасивному засвоєнню знань. «Процес наповнюється розвивальною функцією, яка стає інтегрованою характеристикою навчання» [80, с. 234].

Компетентнісний підхід в освіті, в кінцевому підсумку, є приведення останнього у відповідність із новими умовами й перспективами, — це виникнення стратегічної установки освіти на адекватність. Таким чином,

зауважують автори монографії, «основною ідеєю компетентнісного підходу є реалізація діяльнісного характеру змісту освіти, в результаті якої той, хто навчається, перетворюється з об'єкта на суб'єкт навчання, розвиває себе як особистість [34, с. 5].

Компетентнісний підхід, що відповідає критеріям педагогічних інновацій (новизна, що дає змогу визначити рівень новизни досвіду; результативність та ефективність, що означає певну стійкість позитивних результатів у діяльності вчителя; можливість творчого застосування в масовому досвіді, що передбачає придатність апробованого досвіду для масового впровадження) відноситься до одного із найбільш знакових нововведень національної освіти сьогодні, що позиціонується як провідний напрямок у розвитку сучасної системи освіти. Звернення до цих понять пов'язане з прагненням визначити необхідні зміни в освіті.

Поняття «компетентнісний підхід» стало поширеним порівняно недавно у зв'язку з дискусіями про проблеми і шляхи модернізації середньої, професійно-технічної та вищої освіти [34, с. 5].

Останнім часом можна помітити, що все більше обертів набирає переорієнтація оцінки результатів освіти з понять "освіченість", "вихованість", "загальна культура" на поняття "компетентність" та "компетенція", яка може забезпечити досягнення нової якості освіти, спрямованої на всебічний розвиток особистості, з метою підготовки її до активної та ефективної участі в суспільному житті, з найбільшою користю для себе та для суспільства в цілому [19, с. 68].

Дослідники становлення компетентнісного підходу в освіті виділяють три основні його етапи:

– Перший (1960–1970 рр.) — введення в науковий апарат категорії «компетенція», створення передумов розмежування понять компетенція / компетентність.

– Другий (1970–1990 рр.) — використання категорії компетенція / компетентність у теорії і практиці навчання мові (особливо нерідній), професіоналізму в управлінні, менеджменті, в навчанні, спілкуванні, розробляється зміст поняття «Соціальні компетенції / компетентність».

– Третій (починаючи з 1990-х рр.) — характеризується цілісною інституціоналізацією підходу, інтеграцією його в національні освітні системи, що знаходить відображення в розробці документів ЮНЕСКО, впровадженні даного підходу у рамках Болонського процесу [1].

Загальною ідеєю компетентнісного підходу є компетентнісно орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях своєї життєдіяльності. Він передбачає пріоритетну орієнтацію на цілі – вектори освіти: здатність до навчання, самовизначення (самодетермінації), самоактуалізація, соціалізація та розвиток індивідуальності. У такому випадку, впровадження компетентнісного підходу у професійній освіті виступає фундаментом формування компетентного фахівця, який володіє культурою професійної діяльності[80, с. 23].

Суттєві фактори, що обґрунтовують своєчасність і інноваційність запровадження компетентнісного підходу в освіту є те, що темпи розвитку суспільства прискорюються і молодим фахівцям, які одержують освіту сьогодні, прийдеться працювати в умовах, які важко передбачити. Тому освіта має сформувати в студентів готовність своєчасно підлаштовуватися до змін, розвинути у них якості такі, як професійний універсалізм, здатність змінювати сфери і способи діяльності, здатність здобувати знання, бути мобільними, динамічними, конструктивними.

Упровадження компетентнісного підходу в освіту має на меті поліпшення її взаємодії з ринком праці, підвищення професіоналізму молодих фахівців, оновлення змісту, методології та середовища навчання. Компетентність, будучи

продуктом навчання, є наслідком саморозвитку індивіда, не стільки технологічного, скільки особистісного зростання, самоорганізації й узагальнення його діяльнісного і особистісного досвіду [3].

Компетентність – стосовно структури змісту освіти, який побудовано в сучасних стандартах за галузевим принципом і в програмах – за предметним, – виводить метарівень, універсальний, що в інтегрованому вигляді представляє освітні результати, які досягаються не лише засобами змісту освіти, але й соціальної взаємодії; як у міжособистісному, так і в інституційному культурному контексті [51, с. 46].

Традиційний підхід в освіті скерований на те, щоб учень або студент отримав якомога більше знань. На відміну від попереднього компетентнісний підхід перевагу надає здатності використовувати знання, не заперечуючи при цьому значення знань та вмінь.

«Якщо традиційний підхід прагне до результату, який показує, про що нове дізнався студент, то компетентнісний підхід показує чому він навчився за період навчання. Обидва підходи прагнуть розвинути у студента певні якості особистості, сформувані систему цінностей. Відмінності пов'язані з різними уявленнями про способи досягнення бажаного. При традиційному підході вважається, що всього цього можна досягти шляхом придбання нових знань. Компетентнісний підхід вважає за можливе отримання досвіду за умови самостійного вирішення проблем. Вирішення проблем у першому випадку виступає як спосіб закріплення знань, а в іншому – сенс всієї освітньої діяльності [81, с. 61].

За визначенням А.В. Хуторського: «Компетентнісно орієтований підхід – підхід до організації навчально-виховного процесу, спрямований на набуття особистістю певної суми знань і досвіду, що дають змогу їй робити висновки про щось, переконливо висловлювати власні думки, діяти адекватним чином у різних ситуаціях» [81].

Компетентнісний підхід визначає результативно цільову спрямованість освіти, що є його безперечною перевагою над іншими традиційними та інноваційними підходами [16].

Порівнюючи компетентнісний підхід в освіті, науковці не протиставляють його іншим підходам, таким як особистісний, діяльнісний. «Компетентнісний підхід у професійній освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки стосується майбутнього фахівця й може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання ним певного комплексу дій. Він потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує об'єктивно, для «всіх» майбутніх фахівців навчального процесу, на суб'єктивні надбання окремого студента, які можна оцінити» [16, с. 43].

Компетентнісний підхід до навчання реалізується в сучасній освіті поряд з традиційними та інноваційними підходами. Останні, як уже зазначалось, тісно пов'язані між собою завдяки особистісній спрямованості та активному діяльнісному компоненту інноваційного навчання. Однак, поряд з рисами подібності, зазначені підходи мають й суттєві відмінності. Результат їх співставлення наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.1

Основні постулати знаннєвого та компетентнісного підходів

Зннєвий підхід		Компетентнісний підхід	
Освіченість – це			
знання	Кожному важливо пам'ятати певну кількість суджень (понять, правил, теорій тощо), які є	мої знання	Кожному важливо навчитися мислити (осмислювати представлені для вивчення поняття, правила, теорії тощо),

	“основами” для життєдіяльності		тому що основою життєдіяльності є освоєний досвід, витворені людиною власні принципи, стратегії діяльності, поняття і уявлення
Навчально-виховний процес –це			
процес викладання – переконування	Треба дохідливо передавати ці судження іншим, у цьому мистецтво навчання та виховання	формування компетенцій	Учні мають оволодіти низкою умінь та навичок: когнітивних (пізнавальних), креативних (творчих), комунікативних та організаційних і виявляти постійний інтерес до навчання. Предметні знання, не зникаючи зі структури освіченості, виконують у ній підпорядковану роль
Навчання – це			
Вивчення низки предметів	Треба подати учням відібрані “головні” знання, а також	Формування компетенцій	Учні мають оволодіти низкою умінь та навичок: когнітивних (пізнавальних),

	забезпечити оволодіння учнями навичками для їх засвоєння		креативних (творчих), комунікативних та організаційних і виявляти постійний інтерес до навчання. Предметні знання, не зникаючи зі структури освіченості, виконують у ній підпорядковану роль
Навчання спрямоване на			
предмет науки, наук	Загальноосвітні предмети – це системи відповідно упорядкованих змістів навчально-виховного характеру, почерпнутих з однієї чи кількох наук	об’єкти дійсності та фундаментальні об’єкти світу	Компетенції задаються стосовно певного кола предметів, ситуацій або процесів, які належать до реальних об’єктів дійсності, а також до фундаментальних об’єктів

До основних особливостей компетентнісного підходу в освіті відносяться:

- визнання компетенцій в якості кінцевого результату навчання та їх цілеспрямоване формування;
- перенесення акцентів з поінформованості суб’єктів навчання на їх уміння використовувати інформацію для вирішення практичних проблем;

- оцінювання рівня сформованості в студентів компетенцій як результату навчального процесу;
- студентоцентрована спрямованість навчання;
- націленість фахової підготовки на майбутнє працевлаштування випускників [28].

З метою модернізації освітніх і професійних стандартів в Україні за сприяння Європейського фонду освіти (ЄФО) та зацікавлених сторін (стейкхолдерів) формується відповідна законодавчо-нормативна база, розбудовується нова інноваційна Національна система кваліфікацій, що являє собою системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів.

«Національна рамка кваліфікацій ґрунтується на європейських і національних стандартах та принципах забезпечення якості освіти, враховує вимоги ринку праці до компетентностей працівників та запроваджується з метою гармонізації норм законодавства у сферах освіти і соціально-трудова відносин, сприяння національному та міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні, налагодження ефективної взаємодії сфери освіти і ринку праці» [23].

Компетентнісний підхід в освіті, в кінцевому підсумку, є приведення останнього процесу у відповідність із новими умовами й перспективами, — це виникнення стратегічної установки освіти на адекватність. Західні експерти підкреслюють важливість освітніх компетенцій у наступному:

- подальша прозорість академічних і професійних профілів для ступенів і навчальних програм, а також, підсилювання спрямованості на результати; розвиток нової студентоцентрованої парадигми, де студент — це споживач освітніх послуг; необхідність зосередження на управлінні знаннями;
- зростаюча проблема в освіті протягом всього життя з більш гнучкою організацією навчання;

- забезпечення найвищих рівнів працевлаштування; посилення європейського виміру вищої освіти; знання мови, більш придатної для консультацій із зацікавленими колами.

Орієнтація на компетенції сприяє досягненню більш високих стандартів якості освіти, поліпшенню працевлаштування. Працевлаштування повинно знаходити всіляке відбиття в навчальних програмах. Це залежить від типу працевлаштування: після завершення навчання [61, с. 22].

Інноваційний зміст компетентнісного підходу переконливо доводять виокремлені його характеристики за наступними факторами:

- роль інформації і знань в суспільній практиці;
- мета освіти;
- спосіб вибору змісту освіти;
- навчальний результат;
- форма реалізації ЗУНів;
- методи та форми організації навчальної діяльності;
- процес засвоєння змісту освіти;
- взаємодія в системі «викладач-студент» тощо, що унаочнює наведена таблиця [34].

Обґрунтовуючи інноваційний потенціал компетентнісного підходу в освіті, Родигіна І.В. доходить висновку про те, що:

1. Понятійний контент компетентнісного підходу є повністю узгодженим з положеннями педагогічної інноватики. Будь-яке трактування освітньої інновації адекватно корелює з ідеями компетентнісного підходу, що дозволяє дійти обґрунтованого висновку: компетентнісний підхід є системною інновацією з колосальним інноваційним потенціалом.

2. Всі характеристики інноваційного навчання узгоджується з вимогами компетентнісного підходу. Більш того, практично всі значні сучасні інновації є

особистісно-зорієнтованими і в той чи інший спосіб узгоджуються з пріоритетами компетентнісного підходу в освіті [61].

Застосування компетентнісного підходу у технічній освіті спрямований на перехід до нових галузевих стандартів, створює передумови для більшого зближення результатів освіти до потреб суспільства та вимог ринку праці [38].

Інноваційність компетентнісного підходу виявляється у своєчасності, затребуваності та актуальності вирішення нових викликів до модернізації освіти на всіх її рівнях.

Сьогоднішня освітня інновація, що проявляється в компетентнісному підході до освіти передбачає задоволення освітніх проблем особистості в умовах швидкоплинного розвитку суспільних відносин

Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутнього фахівця харчових технологій спрямований на оновлення змісту та методики його підготовки.

Висновки до першого розділу

Освіта належить до найважливіших напрямків державної політики, це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, створення умов для самореалізації кожної особистості.

Вимога сучасного суспільства до системи освіти змушує звернутися до ефективних шляхів формування майбутнього фахівці, який зможе легко пристосуватися до мінливих умов сьогодення та бути конкурентноспроможним на ринку праці.

Основним стратегічним та методологічним підходом у сучасній освіті визнаний компетентнісний, що, не заперечуючи значення інших методологічних

підходів, знаменує собою освітню інновацію в тому, що змінює вектор освітнього процесу з заснованого на озброєнні знаннями на практико-орієнтований підхід. Замість традиційного формування знань, умінь і навиків (ЗУН) актуалізувалася проблема формування компетентностей.

РОЗДІЛ 2

ЗМІСТ, ФОРМИ І МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Професійна компетентність майбутнього фахівця харчових технологій як педагогічна проблема

Законом України «Про професійну (професійно-технічну) освіту», що визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи професійної (професійно-технічної), створюючи умови для професійної самореалізації особистості та забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих фахівцях, пріоритетним визнає компетентнісний підхід у їх підготовці. «Професійна (професійно-технічна) освіта є комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури» [27].

Відповідно до цього у Державному стандарті професійної (професійно-технічної) освіти, ґрунтуючись на компетентнісному підході, передбачено формування у здобувача освіти обов'язкових ключових, загальних та професійних компетентностей [27].

Таким чином, як засвідчує аналіз наукової літератури та державних законодавчих документів у галузі освіти щодо професійної (професійно-технічної) освіти, основним методологічним орієнтиром у підготовці майбутнього фахівця харчових технологій обрано сучасний інноваційний методологічний підхід –компетентнісний.

З метою реформування сучасного стану професійно-технічної освіти Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням від 12 червня 2019 схвалив «Концепцію реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти "Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта" на період до 2027 року» [35].

Заходи, що плануються з метою реалізації концепції, мають розв'язати проблему невідповідності підготовки кваліфікованих кадрів потребам особи, національної економіки та суспільства. Серед факторів, що зумовили появу існуючої проблеми, визначилися, зокрема:

- недостатня співпраця закладів професійної (професійно-технічної) освіти з роботодавцями та бізнес-партнерами;

- відсутність даних про стан ринку праці;

- недосконалість системи професійної орієнтації та кар'єрного консультування молоді і дорослих тощо.

Наслідком такої неузгодженості, окрім інших суттєвих причин, є невідповідність змісту освіти та методики викладання вимогам сучасного ринку. Реалізація реформи покладається на переорієнтацію формування змісту професійної (професійно-технічної) освіти на компетентнісній основі; впровадження внутрішньої системи забезпечення якості освіти та системи зовнішнього забезпечення якості освіти; модернізації освітнього середовища, що забезпечує інноваційність, доступність, прозорість, гнучкість і відкритість освітнього процесу; удосконалення системи підготовки педагогічних працівників у сфері професійної (професійно-технічної) освіти із залученням до освітнього процесу висококваліфікованих працівників виробництва та сфери послуг. «Реформа сприятиме формуванню нового іміджу випускника закладу професійної (професійно-технічної) освіти як: всебічно розвиненої особистості, здатної до вибору індивідуальної освітньої траєкторії, навчання впродовж усього життя, розвитку професійної кар'єри, підприємництва та самозайнятості;

конкурентоспроможного та мобільного на ринку праці фахівця, особистості, яка здобула освітні та професійні компетентності відповідно до її інтересів» [35].

Дослідники історії розвитку професійно-технічної освіти доводять, що зміна методологічних підходів, що зумовлені конкретними історичними, політичними, соціальними, економічними чинниками розвитку суспільства, ведуть за собою відповідну зміну змісту освіти.

Таким чином у запровадженні компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутнього фахівця виникає нагальна проблема у вирішенні формування змісту освіти та методики викладання на компетентнісній основі.

Державний стандарт професійно-технічної освіти, що «розроблений відповідно до Конституції України, законів України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про професійний розвиток працівників», «Про зайнятість населення», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 1077 «Про затвердження Плану заходів із впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2016-2020 роки», розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-р «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік» та інших нормативно-правових документів є обов'язковим для виконання всіма професійно-технічними навчальними закладами, підприємствами, установами та організаціями, незалежно від їх підпорядкування та форми власності, що здійснюють (або забезпечують) підготовку (підвищення кваліфікації, перепідготовку) кваліфікованих робітників», у змісті професійної підготовки містить перелік навчальних модулів та професійних компетентностей, перелік ключових компетентностей [20].

Загальною вимогою до реалізації Державного стандарту професійно-технічної освіти є здійснення підготовки кваліфікованих робітників на компетентнісному підході. Зміст освіти структурується за модульним принципом, де навчальний модуль – логічно структурований перелік компетентностей та їх зміст [20].

Звернення до проблеми змісту професійної підготовки майбутнього фахівця харчових технологій зумовлене потребою у необхідності формування вимог до знань і вмінь та професійно значущих компетентностей та компетенцій, що надають йому відповідно професійно діяти у майбутній трудовій діяльності.

У формуванні оновленого змісту професійної підготовки майбутнього фахівця харчових технологій важливо врахувати вплив наступних чинників:

- його випереджувальний характер;
- постійне оновлення з урахуванням динамічних змін у харчовій галузі, техніці, технологіях харчових виробництв;
- узгодження та взаємозв'язок у забезпеченні наступності навчання і виховання на всіх рівнях неперервної професійної освіти;
- варіативність та гнучкість освітньо-професійних програм відповідно до змін на ринку праці та потреб на робочу силу [47].

За таких умов, як зауважу академік Ничкало Н.Г., особливої уваги потребують дослідження методологічних і теоретичних проблем професійної освіти, спираючись на «основні положення теорії пізнання, є можливість обґрунтування професійної педагогіки як науки про загальні й специфічні закони, закономірності, принципи, особливості й умови освіти, навчання, виховання та формування особистості професіонала. Професійна педагогіка покликана розкривати методологічні, теоретичні і методичні засади педагогічного процесу в усіх типах професійної школи, а також підвищення кваліфікації робітників на виробництві, навчання і перекваліфікації незайнятого населення. Цілісній системі професійної освіти має відповідати цілісна професійна педагогіка, яка

охоплювала б усі ланки освіти і самоосвіти, всі предметні галузі праці, діяльності, формування й розвитку людини, становлення фахівців різних професій.» [20, с. 49-50].

У формуванні змісту професійної підготовки важливо пам'ятати, що до компетенцій відносяться не тільки об'єктивно задані характеристики, а й суб'єктивні якості та характеристики особистості, що знаходять своє продовження або відображення в компетентностях людини. Як зазначається у роботі [44], зміст знань, програм, ціннісних орієнтирів утворює вимоги у вигляді цілей, бажаних результатів, яких має досягти суб'єкт освітнього процесу. Вони є компетенції, що об'єктивно задані ззовні. А компетентності є внутрішніми характеристиками, що відповідають таким компетенціям.

Іншим важливим чинником формування змісту професійної підготовки майбутнього фахівця на компетентнісній основі є те, що у сучасних умовах неможливо забезпечити знаннєвою парадигмою соціальний запит, а, отже, й сучасні освітні цілі з наступних причин:

- сучасна функція знань зводиться до обслуговування певних сторін буття, тобто вони відіграють роль засобів для досягнення поставлених цілей;
- швидкість розвитку знань та їх зростаюча кількість не залишає шансу на їх якісне засвоєння в освітньому процесі;
- динаміка розвитку наукового та технічного прогресу має зворотну сторону - швидке старіння знань, що не може їх робити метою в освіті, як це було у попередні періоди розвитку освіти.

У результаті освіта стала перед вибором: навчати знанням (певному набору законів, понять тощо) - кількісний шлях, або навчати способам їх добування та застосування для досягнення поставлених цілей - якісний шлях. Знаннєва парадигма, орієнтована на накопичування знань, умінь, навичок не справляється сьогодні із завданням якісного шляху. Звідси з'явилась необхідність у методологічному обґрунтуванні якісного шляху. Компетентнісний підхід

покликаний вдосконалити та оптимізувати освітній процес взагалі і навчальний зокрема. При цьому необхідно, ґрунтуючись на розумінні понять компетентності та компетенції, їх структурі, складових структури, розробляти методичку, технологію застосування цього підходу в навчальному процесі і оцінювання рівнів сформованості компетентностей [44].

Отже, професійна підготовка майбутніх фахівців харчових технологій повинна переорієнтуватися із процесу до результату з точки зору того, що є актуальним та затребуваним у суспільстві [3].

Зважаючи на низку проблем впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх фахівців, Кабінетом Міністрів України розроблений план заходів із запровадження державної політики у сфері професійно-технічної освіти на період до 2027 року, де серед інших, при погодженні з Національною академією педагогічних наук, заходів передбачено:

- підготувати, розробити та забезпечити навчально-методичними матеріалами до навчальних предметів відповідно до освітніх програм підготовки кваліфікованих робітників;

- забезпечення учасників освітнього процесу навчально-методичними матеріалами;

- удосконалити програми підготовки, перепідготовки, стажування та підвищення кваліфікації педагогічних працівників та керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти;

- забезпечити умови для професійного розвитку педагогічних працівників та керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти [57].

Президент України своїм Указом «Про пріоритетні заходи щодо розвитку професійної (професійно-технічної) з метою сприяння модернізації системи професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до сучасних та перспективних потреб ринку праці, кращих міжнародних стандартів і практик для забезпечення реалізації права громадян на якісну та доступну професійну

(професійно-технічну) освіти, створення умов для формування і розвитку актуальних професійних компетентностей особи, необхідних для її успішної професійної діяльності та самореалізації, а також розвитку трудових ресурсів як фактора економічного зростання держави, окреслив низку проблем, що потребують вирішення. Це, зокрема:

- оновлення змісту професійної (професійно-технічної) освіти, у тому числі шляхом розроблення та затвердження нових державних стандартів професійної (професійно-технічної) освіти з конкретних професій, впровадження в освітній процес інноваційних технологій навчання, забезпечення здобувачів професійної (професійно-технічної освіти) сучасними підручниками (посібниками) та їх електронними версіями;

- запровадження ефективних механізмів забезпечення проходження здобувачами професійної (професійно-технічної) освіти виробничого навчання, виробничої практики відповідно до актуальних вимог професійних компетентностей, професійних стандартів;

- удосконалення роботи з професійної орієнтації учнівської молоді щодо реалізації права на якісну та доступну професійну (професійно-технічну) освіти, професійного консультування здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, проведення тематичних та інформаційних заходів;

- оновлення програм підвищення кваліфікації для викладачів, педагогів професійного навчання, майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти, а також створення умов для підвищення їх кваліфікації, проходження стажування за сучасними проектами [74].

Прогнозуючи поступальний розвиток професійно-технічної освіти в Україні, академік Н. Г. Ничкало, наголошує на тому, що винятково важливе значення має розширення досліджень у галузі теорії і методики професійної освіти, андрагогіки, педагогіки і психології праці, педевтології, порівняльної професійної педагогіки, а також обґрунтування Національної системи

кваліфікацій та стандартів професійної компетентності; професійного виховання в умовах ринкової економіки, методик професійного навчання (за галузевим спрямуванням), дидактик професійної освіти, підручничознавства з урахуванням специфіки підготовки та вдосконалення кваліфікації фахівців у професійних навчальних закладах, на виробництві, в центрах зайнятості населення [47, с. 60].

Компетентнісний підхід виявляється актуальним у зміні акцентів на отримання нових результатів професійно-технічної освіти, до забезпечення якості підготовки кваліфікованих робітників. Концептуальні положення компетентнісного підходу спрямовані на розвиток особистісних якостей професіонала з позитивним світоглядом, ціннісними орієнтаціями, здатного швидко адаптуватися до традиційних, нових і непередбачуваних життєвих і професійних ситуацій. «Компетентнісний підхід є важливим концептуальним підґрунтям реалізації нової системи принципів визначення цілей професійно-технічної освіти, відбору і структурування змісту навчального матеріалу, організації освітнього процесу й оцінювання освітніх результатів з метою досягнення достатньо майбутніми робітниками високого рівня знань, досвіду, обізнаності для здійснення професійної діяльності» [59].

Відтак, під компетентнісним підходом необхідно розуміти метод моделювання результатів професійно-технічної освіти, їх представлення у вигляді норм якості підготовки кваліфікованих робітників. Суттєвим є те, що, що компетентнісний підхід не протистоїть традиційному, знанневому підходові, а навпаки, – істотно розширює його зміст особистісно орієнтованим навчальним матеріалом.

Даний підхід, зауважує В. О. Радкевич, певним чином змінює роль викладача. Ця роль стає більш спрямовуючою, супроводжувальною та відповідальною за досягнення тими, хто навчається, певних результатів. В якості інструментальних засобів компетентнісного підходу виступають такі нові

мегаосвітні конструкти, як компетенції, компетентності та професійно важливі якості [59].

Проблема впровадження компетентнісного підходу у процес професійної підготовки полягає у підготовці фахівця, який:

- реалізує у своїй роботі професійні знання, уміння та навички;
- завжди саморозвивається та виходить за межі своєї дисципліни;
- вважає свою професію великою цінністю [62].

З метою підтримки реформування професійної (професійно-технічної) освіти та впровадження компетентнісного підходу в освітній процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти у контексті подальшого реформування системи професійної освіти в Україні, за підтримки Європейського Союзу та його держав-членів Німеччини, Фінляндії, Польщі та Естонії розроблена програма «EU4Skills : Кращі навички для сучасної України».

Ця програма націлює на розв'язання низки проблем що пов'язані з потребою впровадження і реалізації компетентнісного підходу до підготовки кваліфікованих кадрів через розвиток ключових та професійних компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності та самореалізації випускників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

У рамках програми Міністерством освіти і науки спільно з експертами Програми «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України» розроблені методичні рекомендації щодо концепції впровадження компетентнісного підходу до навчання у закладі професійної (професійно-технічної) освіти [87].

З огляду на існуючі проблеми впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку закладів професійно-технічної освіти, у програмі акцентована увага на пошуку можливих цілісних рішень на рівні закладу П(ПТ)О, що передбачає розроблення Концепції впровадження компетентнісного підходу до навчання з урахуванням світових та вітчизняних добрих практик, зокрема:

- використання різноманітних підходів та контекстів навчання для впровадження компетентнісно зорієнтованого навчання;
- підтримку педагогічних та інших працівників закладів П(ПТ)О до реалізації компетентнісного підходу та розвитку ключових і професійних компетентностей у навчальному процесі;
- → оцінювання (формувальне і підсумкове) та підтвердження розвитку компетентності.

Відтак, під компетентнісним підходом необхідно розуміти метод моделювання результатів професійно-технічної освіти, їх представлення у вигляді норм якості підготовки кваліфікованих робітників [59].

Таким чином, компетентнісний підхід у професійній підготовці передбачає формування у майбутніх працівників особистісних характеристик: знань, умінь, навичок, ставлень, способів виконання діяльності, досвіду практичного використання набутих знань і вмінь, здатність приймати раціональні рішення, проявляти творчість тощо, що в кінцевому рахунку являє собою психолого-педагогічну проблему, вирішення якої вимагає оновлення змісту навчальних дисциплін відповідно до запланованого результату навчання, варіативності освітніх програм, форм і технологій навчання, висуває певні вимоги використання методів навчання та організації навчальної і виробничої діяльності учнів [50].

2.2. Педагогічні технології як засіб реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців харчових технологій.

Вирішуючи проблему нашого дослідження варто виявити суттєві характеристики таких взаємопов'язаних понять як «педагогічна технологія», «технологія навчання», «освітні технології», «навчальні технології».

Варто зазначити, сам термін «технологія» в освіті був запозичений із інженерно-технічної галузі, але у буквальному перекладі з грецької він означає «майстерність думки».

Проте, праця викладача, як і праця інженера чи ремісника, теж процес, що має певну мету – отримати хороший результат, а саме – підготувати для суспільства освіченого й компетентного фахівця. А це можливо лише за умов, якщо цей процес грамотно й творчо організований, якщо ним правильно і ефективно управлятимуть [29].

У педагогіці важливо те, що технологія як процес являє собою керовану систему з передбачуваним результатом, тому на сторінках наукових видань з'явилися численні поняття: «технологія навчання», «освітні інновації», «технології в освіті» тощо [29].

Технологія навчання це законодацільна педагогічна діяльність, що реалізує науково обґрунтований проєкт дидактичного процесу та характеризується більш вищим ступенем ефективності, надійності і гарантованості результату, чим це має місце при традиційних методиках навчання [66].

Педагогічна технологія — своєрідна конкретизація методики, проєкт певної педагогічної системи, що реалізується на практиці; змістова техніка реалізації навчально-виховного процесу; закономірна педагогічна діяльність, яка реалізує науково-обґрунтований проєкт навчально-виховного процесу і має вищий рівень ефективності, надійності, гарантованого результату, ніж традиційні методики навчання й виховання. У навчальному посібнику [21]. охарактеризовані відмінні ознаки освітньої технології, педагогічної технології та технології навчання (виховання, управління) , що унаочнює таблиця 2.1

Таблиця 2.1

Порівняльна характеристика освітньої, педагогічної технології, та технології навчання

Тип технології	Сутнісна характеристика	Приклади
Освітня технологія	Відображає загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору. Призначення освітніх технологій полягає у розв'язанні стратегічних для системи освіти завдань: прогнозування розвитку освіти, проектування і планування цілей, результатів, основних етапів, способів, організаційних форм освітньо-виховного процесу.	Концепції освіти, освітні закони, освітні системи. (гуманістична концепція освіти, Закон України «Про освіту», система безперервної освіти (дошкільний, шкільний, вузівський, поствузівський рівні) тощо
Педагогічна технологія	Відображає тактику реалізації освітніх технологій у навчально-виховному процесі за наявності певних умов. Акумулює і виражає загальні ознаки та закономірності навчально-виховного процесу незалежно від конкретного навчального предмета. Кожна конкретна педагогічна технологія відображає модель навчально-виховного та управлінського процесів у навчальному закладі, об'єднує в собі їх зміст, форми і засоби. Вона може охоплювати й спеціалізовані технології, що застосовуються в інших галузях науки і практики	а також електронні, нові інформаційні технології, промислові, поліграфічні, валеологічні (які зберігають здоров'я)

Технологія навчання (виховання, управління).	Моделює шлях освоєння конкретного навчального матеріалу (поняття) в межах відповідного навчального предмета, теми, питання. За багатьма параметрами вона є наближеною до окремої методики	Дидактична (зміст, форми, методи навчання), виховання, управління. Специфічні зміст, форми і методи властиві й технології виховання або управління.
--	---	---

Загальною характерною рисою освітньої, педагогічної технології, та технології навчання (виховання, управління) є актуальні для певного історичного етапу освітні концепції, педагогічні парадигми (системи поглядів) [21].

Якщо освітні технології відбивають стратегію освіти, то педагогічні технології втілюють тактику її реалізації у навчально-виховному процесі шляхом впровадження моделей останнього і тотожних йому моделей управління цим процесом.

Отже, можна зробити висновок, що педагогічна технологія відображає модель навчально-виховного і управлінського процесів освітнього закладу і об'єднує в собі зміст, форми і засоби кожного з них.

Таким чином, навчальна технологія — поняття близьке, але не тотожне поняттю педагогічна технологія. Воно відбиває шлях освоєння конкретного навчального матеріалу (поняття) в межах відповідного навчального предмета, теми, питання. Потребує спеціальної організації навчального змісту, адекватних йому форм і методів навчання.

Але можливі й такі варіанти: до форм навчання добираються зміст і методи навчання або до методів — форми і структурується зміст навчання.

Наприклад, це можуть бути предметне навчання, ігрова технологія, технологія проблемного навчання (на рівні методу), інформаційні технології, технологія використання опорних схем, конспектів, класичне лекційне навчання,

навчання за допомогою аудіовізуальних технічних засобів чи книжки, система «консультант», система «репетитор» (індивідуальне), дистанційне навчання, комп'ютерне навчання тощо.

Слід зазначити, що технології навчання, виховання, управління пов'язані з педагогічними технологіями, освітніми технологіями загальною ідеєю відповідної освітньої концепції, педагогічними парадигмами, змістовим наповненням функцій. Педагогічна техніка відбиває рівень майстерності педагога. Від того, як і якими прийомами навчання й виховання він володіє, залежить ступінь розвитку суб'єктів навчання (виховання). Це означає, що поняття педагогічна техніка, безумовно, пов'язане з поняттями навчальна (виховна) технологія, педагогічна технологія, освітня технологія.

Змістовий взаємозв'язок розглянутих понять можна представити схематично (схема 1.2) [9, 177].

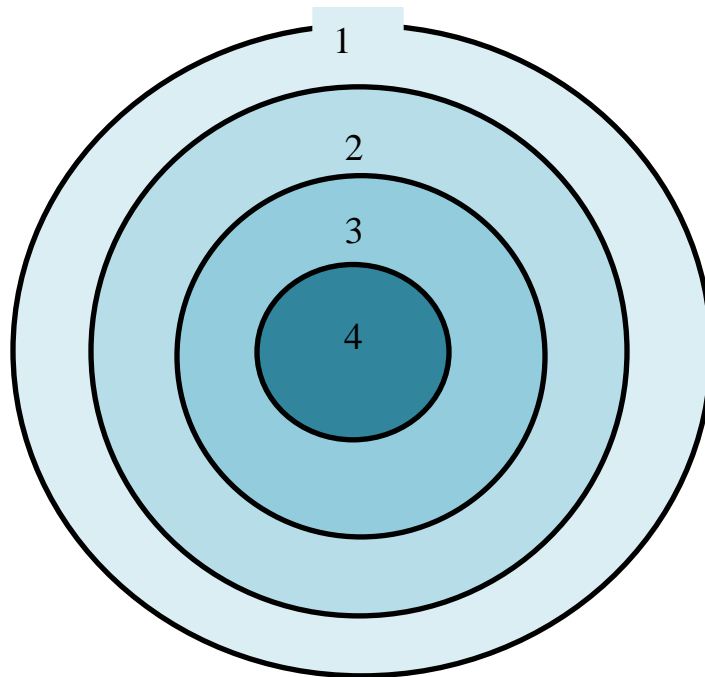

Рис. 2.1. Змістовий взаємозв'язок понять педагогічної технології:

- 1 — освітні технології
- 2 — педагогічні технології
- 3 — технології навчання (виховання, управління)
- 4 — педагогічна техніка

Будь-яка технологія навчання – це детально виважена модель спільної діяльності з проектування, організації та проведення навчально-виховного процесу, з безумовним забезпеченням максимально комфортних умов як викладачеві, так і студентів [29].

Ми погоджуємося з тим, що найбільш вдалим визначення педагогічної технології є наступне: «педагогічна технологія є галуззю досліджень і практики (в межах системи освіти), що має зв'язки з усіма аспектами організації педагогічних систем і процедурою розподілу ресурсів для досягнення специфічних і потенційно відтворюваних педагогічних результатів» [29].

Воно дає можливість сформулювати головне завдання педагогів-технологів щодо оптимального розподілу людських, матеріальних і фінансових ресурсів для одержання бажаних педагогічних результатів

Автори навчально-методичного посібника «Освітні технології» [48] розрізняють наступні педагогічні технології:

1. Педагогічна технологія в загальнопедагогічному розумінні характеризує цілісний освітній процес з його метою, змістом і методами навчання.

2. Предметна педагогічна технологія — сукупність методів і засобів для реалізації визначеного змісту навчання в межах одного предмета (методика викладання предмета).

3. Локальна ж технологія являє собою вирішення окремих дидактичних і виховних завдань.

4. Персонал-технологія присутня в досвіді педагогів-новаторів. [48,24].

Аналіз різних підходів вчених до визначення поняття «педагогічні технології» виявляє їх спільну рису у тому, що в ній намічається і здійснюється такий навчальний процес, який повинен гарантувати досягнення поставлених цілей.

Педагогічна технологія передбачає формулювання цілей через результати навчання, які виражаються в діях учнів, надійно ними усвідомлюються,

приймаються, визначаються і перевіряються на відміну від традиційної педагогічної технології, яка виходить з того, що зовнішнє безпосередньо формує внутрішнє. Учень підпадає під поняття «об'єкт», яким можна керувати за допомогою зовнішніх впливів, загальних стандартів та нормативів, забезпечуючи формування пізнавальних процесів і якостей, спрогнозованих учителем. [53,80].

Педагогічні технології розкривають педагогу теоретико-методологічні, психолого-педагогічні основи освітнього процесу, що формують важливі професійні якості та компетенції серед яких:

- сприймати як особисту цінність ідеї гуманізації та технологізації професійно-педагогічної підготовки в університеті в межах компетентнісного підходу;

- володіти змістом освіти, орієнтованої на ідеї технологічного підходу, розвитку особистості та європейський стандарт в освіті;

- бути технологічно компетентним, тобто володіти сучасним арсеналом педагогічних технологій та вміти ефективно їх використовувати у професійній діяльності з метою підвищення її якості, поєднуючи принципи гуманізму, технологічності та творчості;

- набути досвід грамотно проектувати майбутній освітній процес із позицій кінцевого результату, реалізувати його, максимально враховуючи потенційні можливості вихованця, власні можливості та умови освітнього середовища, добираючи найбільш адекватні для цього засоби.

- вміти забезпечувати суб'єкт-суб'єктний характер стосунків педагога і вихованців, здійснювати їх педагогічний супровід на шляху індивідуального розвитку, знаходити оптимальні педагогічні рішення у нестандартних ситуаціях [64].

Природно виникає питання взаємозалежності понять «педагогічні технології» та «методика навчання».

Детальне пояснення різниці між цими поняттями знаходимо в праці «Педагогічні технології в підготовці вчителів» [53], де різницю цих понять вбачають у тому, що методика є галуззю педагогіки, ученням про методи — способи педагогічної взаємодії. Методика є сукупністю різноманітних методів навчання, вона не вибудовує їх у певній логіці під час реалізації у навчальному процесі.

Технологія ж завжди передбачає визначену логіку, послідовність педагогічних методів і прийомів, спільність дій учителя і учнів, що мають забезпечити конкретний результат їхнього розвитку. Інакше кажучи, технологія відрізняється від методики своєю алгоритмічністю. Алгоритмом є точний однозначний припис про виконання у визначеній послідовності операцій (дій), що ведуть до розв'язання задачі. Проте, якщо алгоритм передбачає точну репродукцію дій, то педагогічна технологія враховує і припускає творчість як учителя, так і учнів.

Методика визначає у широкому розумінні сукупність певних положень, за допомогою яких здійснюється раціональна організація людської діяльності у будь-якій сфері. Методика конкретного навчального предмета досліджує зміст цього предмета та механізми засвоєння знань, розвитку мислення, формування світогляду учнів. Вона глибоко пов'язана з базовою наукою і відображає особливості її змісту й методів дослідження. Однак вона не є просто прикладною частиною відповідної науки, як це часто помилково твердять. Методика включає три нерозривно пов'язані між собою компоненти:

- 1) навчальний предмет, або зміст навчання;
- 2) діяльність педагога — викладання;
- 3) діяльність учнів — навчання.

Завданням методики як науки є дослідження закономірних зв'язків між цими трьома компонентами навчання і на основі пізнаних закономірностей опрацювання вимог до навчального предмета, викладання і навчання. Наявність

у методиці нормативної частини є певною підставою для звинувачення її в рецептурності. Однак рецептурність сама по собі не протипоказана методиці. Суть у тому, як виробляються рекомендації і правила: на основі вивчення закономірностей педагогічної діяльності, більш-менш аргументованих узагальнень чи на основі уявлень авторів.

На відміну від методики, одним із важливих завдань якої є обґрунтування змісту навчання, технологія має справу виключно з навчальним процесом. Педагогічну технологію характеризують два принципові моменти: гарантованість кінцевого результату і проектування навчального процесу [53].

Як пояснює О. Коваленко, технологічний підхід особливе значення має в професійному навчанні, так як технологічний підхід у професійному навчанні розширює можливості «оволодіння діяльністю, тобто вміннями і навичками практичних дій (розумових, мовленнєвих, мнемічних, фізичних) [31, с. 27].

На думку сучасних педагогів, необхідність розробки педагогічних технологій визначається наступним:

а) можливістю конструювання навчально-виховного процесу на принципах системності, прогнозованості, орієнтації на досягнення кінцевого результату і підпорядкованості цій меті вибір методів і форм навчання:

б) процес конструювання навчання і виховання набуде хорошого прагматизму (на відміну від існуючої ще практики нецілеспрямованого, малоефективного педагогічного впливу) буде визначатися концептуальністю (при збереженні можливості творчості).

Отже можна говорити, що педагогічна технологія – це науково обґрунтована системна модель діяльності вчителя, яка містить опис алгоритму його дій з розв'язку певної навчально-виховної проблеми [54, с. 28]..

Специфіка педагогічної технології полягає в тому, що в ній намічається і здійснюється такий навчальний процес, який повинен гарантувати досягнення

поставлених цілей. Оперативний зворотній зв'язок є наскрізним для усього навчального процесу.

Виділяються ще й такі особливості педагогічної технології:

- подання змісту матеріалу у вигляді навчальних задач;
- наявність чіткої логіки, послідовності дій, операцій;
- мотиваційне забезпечення діяльності;
- наявність засобів і способів одержання інформації;
- технологія, її розробка і використання вимагають творчої активності вчителя і учнів; разом з тим потрібно визначити межі регламентованої діяльності і творчості учасників педагогічного процесу;

- різний навчальний матеріал має різну «технологічність»: один легко кодується й при відтворенні не деформується, не спотворюється, а усвідомлюється у всій повноті і цілісності (математичні формули, способи розв'язання задач); інший, будучи закодованим, втрачає частину своїх можливостей впливу на почуття, емоції учнів (художня, історична інформація);

- кожна окрема технологічна ланка досягає запланованих результатів тільки при опорі на психологічне обґрунтування; при цьому враховується той факт, що ці ланки мають цілком визначений педагогічний потенціал: одні з них за своєю структурою і способах реалізації мають на меті розвиток уваги, мислення, уяви, пам'яті, вміння діяти за зразком при жорсткій заданій послідовності основних елементів програми (алгоритм розв'язання певного типу задач), інші виконують функцію опори для активної самостійної мислительної діяльності[53, с. 86-87].

Важливо зауважити, що впровадження інноваційних педагогічних технологій у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих фахівців, прямо залежить від особистісно-професійних якостей педагога професійного навчання, від його прийняття і розуміння нового, оволодіння інноваційною ситуацією. Професіоналізація педагога і входження його в інноваційний режим роботи

неможливі без творчого самовизначення, в якому провідну роль відіграє його налаштованість на самовдосконалення, самоосвіту, саморозвиток, без чого неможливе забезпечення нової якості освіти [21, с. 12].

Сисоєва С. О. під особистісно орієнтованою освітньою технологією розуміє процес і результат створення (проектування) адекватної до потреб і можливостей особистості і суспільства системи соціалізації, особистісного і професійного розвитку людини в освітній установі, яка складається із спеціальним чином сконструйованих під задану мету методологічних, дидактичних, психологічних, інтелектуальних, інформаційних і практичних дій, операцій, прийомів, кроків учасників освітнього процесу, що гарантують досягнення поставлених освітніх цілей і свободу їх свідомого вибору [65].

Таким чином, можемо стверджувати, що формування професійної компетентності є процесом, який спрямований на посилену спільну діяльність викладача та студентів у процесі професійного навчання, використання удосконалених змісту, методів, засобів та форм навчання, які направлені на формування комплексу ключових компетенцій для даного виду діяльності та професійної компетентності як інтегральної риси особистості

Технологічна грамотність та культура педагога, майстра виробничого навчання з позицій компетентнісного підходу дозволяє йому усвідомлювати своє істинне покликання, більш реально оцінити потенційні можливості, подивитися на педагогічний процес із позицій кінцевого результату [56, с. 349].

Технології особистісно, суб'єктно та компетентнісно орієнтованої освіти передбачають проектування педагогом цілей освітнього процесу, вибір компонентів змісту освіти, визначення методів і засобів.

Завдяки технологічному досвіду вчителя педагогічний процес в школі може здобути нові можливості для впливу на традиційний процес навчання, підвищить його ефективність, спрямує його на розвиток та саморозвиток учня.

Використання, суб'єктно та компетентнісно орієнтованих педагогічних технологій у навчально-виховному процесі закладів професійно-технічної освіти активізує теоретико методологічний, методичний, психолого-педагогічний і операційний потенціал освітнього процесу. А головне — допомагає услагодити особистісного становлення самого фахівця, формуванню важливих професійних якостей: гуманності, толерантності, емпатійності, креативності, мобільності та ін. [56].

Саме технологічна наповненість навчального процесу є важливою умовою для досягнення якісного результату у становленні професійної компетентності майбутнього фахівця. Її формування сприятиме ефективному просуванню в професійній діяльності [56].

Сутність інтерактивних методів полягає в тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії всіх тих, хто навчається і навчає. Ці методи принципово змінюють схему взаємодії учасників навчального процесу - відбувається постійна й активна взаємодія студентів між собою, їх співпраця, спілкування, співробітництво. Під час навчання застосовують дискусії, дебати, ділові та рольові ігри, мозковий штурм, круглі столи, що створює найбільший простір для самореалізації студента у навчанні і найбільше відповідає особистісно орієнтованому підходу. Особистісна орієнтація освіти передбачає перенесення акценту з інформаційного на дослідницьке навчання [53].

Професійно орієнтовані технології передбачають взаємодію викладача й студента та їхній вплив на навчальний процес, забезпечення сприятливої атмосфери на заняттях і в процесі організації позааудиторної діяльності, що дає можливість студенту отримувати задоволення від успіху, знімає емоційну напругу й страх.

Отже, професійно орієнтовану технологію можна розглядати як цілісну дидактичну систему, що дає змогу педагогу найбільш ефективно з гарантованою якістю вирішувати професійно орієнтовані педагогічні завдання [18].

Важливим у плані нашого дослідження є те, що:

-головна ідея технологізації освітнього процесу полягає у перетворенні педагогічного процесу в освітній установі на цілеспрямований процес діяльності всіх його суб'єктів;

-теоретичне і практичне значення освітньої технології полягає у тому, що освітня технологія є ще одним системоутворювальним чинником освітнього процесу і освітньої діяльності, забезпечує їх цілісність, особистісну і соціально економічну значущість;

-об'єктами технологізації в освітній діяльності є: цілі, зміст, організаційні форми сприйняття, переробки і представлення інформації, взаємодії суб'єктів освітньої діяльності, процедури їх особистісно-професійної поведінки, самоуправління і творчого розвитку.

-продукти технологізації освітнього процесу: особистісні соціально і професійно важливі алгоритми і стереотипи поведінки мірою доцільності і ефективності яких слугує успішність і конкурентноздатність випускників освітньої установи [65].

С. І. Ткачук, досліджуючи педагогічні аспекти підготовки майбутніх фахівців доходить висновку, що упровадженню в навчальний процес системи ефективних методів педагогічного впливу та відповідних технологій навчання, а саме:

- збагачення традиційних форм та методів навчання;
- використання в навчальному процесі проблемних, діалогічних, дискусійних, проектних та інших методів активного навчання;
- перегляду та вдосконалення змісту фахових предметів,
- організація та забезпечення наступності всіх видів практик;
- взаємодія між викладачами та студентами, сприятиме вирішенню проблеми підготовки майбутніх спеціалістів до вирішення складних функціональних завдань професійної діяльності [73, с. 185].

Під особистісно орієнтованою освітньою технологією розуміють процес і результат створення (проектування) адекватної до потреб і можливостей особистості і суспільства системи соціалізації, особистісного і професійного розвитку людини в освітній установі, яка складається із спеціальним чином сконструйованих під задану мету методологічних, дидактичних, психологічних, інтелектуальних, інформаційних і практичних дій, операцій, прийомів, кроків учасників освітнього процесу, що гарантують досягнення поставлених освітніх цілей і свободу їх свідомого вибору [65].

Від професіоналізму педагогів залежить якість результатів, отриманих упродовж реалізації технології. Саме проблема якості відтворення конкретної технології педагогами-послідовниками обумовлює її затребуваність у педагогічному середовищі [53, с. 85].

Сутність інтерактивних технологій навчання полягає в тому, що вони ґрунтуються не лише на процесі сприйняття, пам'яті, уваги, а перш за все, на творчому продуктивному мисленні, поведінці, спілкуванні. При цьому процес навчання зорганізується таким чином, що учні навчаються спілкуватися, взаємодіяти один з одним [6].

Інакше кажучи, педагогічні технології створюють умови для самостійного оволодіння професійними знаннями, формування умінь та навичок за рахунок того, що студент з об'єкта педагогічного впливу перетворюється на суб'єкта пізнавальної діяльності занурюючись в умови, які спонукають його до самостійного пошуку способів вирішення поставлених навчальних ситуацій.

Педагог мусить орієнтуватись у розглянутих сучасних технологіях навчання, в їх цілях, основних концептуальних положеннях, особливостях методики. Це надасть йому можливість швидше опанувати технології конкретних навчальних предметів, до викладання яких готувався у процесі навчання у вищому педагогічному навчальному закладі.

Окрім того, орієнтація у наявних технологіях навчання слугує добрим стимулом для творчості в навчальному процесі у майбутній педагогічній діяльності, а також педагогічною основою для створення власної авторської технології навчання [7].

Отже, аналіз науково-педагогічної літератури щодо сутності та значення педагогічних технологій дає можливість стверджувати, що використання педагогічних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців харчових технологій дає можливість запровадження компетентнісного підходу в освітній процес.

2.3 Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій

У великому енциклопедичному словнику умова визначається як «необхідна обставина, передумова яка робить можливим здійснення чого-небудь» та «умова – це правила, вимоги використання яких забезпечує що-небудь» Великий енциклопедичний словник [8].

У педагогічних дослідження умова, як педагогічний фактор визначається як обставина, від наявності чи зміни якої залежить наявність чи зміна чогось іншого, що називається в такому разі обумовленим.

В українському педагогічному словнику [63] за умову визначено необхідну обставину, передумову, яка робить можливим здійснення навчально-педагогічного процесу»

Умови педагогічні– обставини за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей (за В.Д. Стасюк [110]) [67].

Певний інтерес у розрізі вирішення проблеми формування професійної компетентності має визначення педагогічних умов як системи певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [58].

На думку О.Г. Бражнич, педагогічні умови є сукупністю об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети [5].

Вчені О.М. Пехота, В.Д. Будаков, А.М. Старева [56, с. 183] вважають, що педагогічні умови – це система, складовими якої є певні норми, методи, умови, ситуації, що об'єктивно склалися та є необхідними для досягнення певної педагогічної мети.

У роботі О. Дурманенко, [24, с. 136] педагогічні умови визначено як «особливості організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, що детермінують результати виховання, освіти та розвитку особистості студента, об'єктивно забезпечують можливість їх досягнення». Встановлено, що професійна підготовка як інтегративна навчально-виховна діяльність допускає взаємодію двох сторін – суб'єкту і об'єкту, які знаходяться у визначеному навчально-виховному “просторі” вищого навчального закладу і однією із складових цього “простору” є педагогічні умови.

Ґрунтуючись на науковому аналізі сутнісних характеристик педагогічних умов, охарактеризованих у науково-педагогічних дослідженнях, А. Литвин, О. Мацейко педагогічні умови визначають як особливості організації навчально-виховного процесу, що детермінують результати виховання, навчання та розвитку особистості, об'єктивно забезпечують можливість їх покращення шляхом реалізації нової парадигми освіти, застосування передових освітніх

методик, сучасних та інноваційних технологій, упровадження кращого педагогічного досвіду.

Інакше кажучи, педагогічні умов - це комплекс спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини навчально-виховного процесу й особистісні параметри всіх його учасників. Педагогічні умови забезпечують цілісність навчання та виховання в інформаційно-освітньому середовищі навчального закладу відповідно до вимог суспільства та запитів ринку праці, сприяють всебічному гармонійному розвитку особистості та створюють сприятливі можливості для виявлення її задатків, врахування потреб і формування загальнолюдських і професійно важливих якостей, ключових кваліфікацій, загальних і професійних компетенцій.

Підтримуємо думку про те, що це визначення можна прийняти за основу для визначення педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій, оскільки воно має узагальнений інтегрований характер, вказує на функціональне призначення умов і відображає їх науково-педагогічну сутність [39].

Тищенко О.І вважає, що для реалізації інноваційних педагогічних технологій необхідно вивчити роботу вчителів, звернувши увагу на такі характеристики педагогічної діяльності в умовах введення інновації як:

- особливості мотиваційної сфери педагогів, які беруть участь в інноваційній діяльності;
- рівень самооцінки теоретичних знань і професійної готовності педагога до інноваційної педагогічної діяльності;
- вміння вчителя оцінити ефективність впроваджуваних педагогічних нововведень та інше [72].

Підвищення ефективності формування професійних компетентностей в роботі І. Волощук [10] виокремлено наступні умови:

- розвиток мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності;

- реалізацію діяльнісного підходу під час лекцій, семінарів, самостійної роботи тощо;
- удосконалення завдань навчальної і виробничої практики студентів;
- залучення майбутніх фахівців до створення власних творчих продуктів.

Кожну з наведених умов розкрито в наступній інтерпретації, що дуже важливо для нашого дослідження

Для мотивації студентів різних спеціальностей пропонуємо використовувати інформаційно-комунікаційні технології. Проведення занять з використанням інформаційно-комунікаційних технологій дає змогу використовувати навчальні завдання, розроблені на принципах інтерактивності, проблемності, творчості, що має суттєвий вплив на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців. При цьому посилюється мотивація до досягнення поставлених цілей, відбувається інтенсифікація навчального процесу, підвищення зацікавленості студентів, активізація навчальної діяльності.

Діяльнісний підхід дозволяє ефективного здійснювати навчальну діяльність майбутніх фахівців, бо він характеризується: використанням активних прийомів та методів навчання (наприклад, інтерактивні технології у поєднанні з інформаційно-комунікаційними); залучення до аналізу спільної продуктивної діяльності (проведення дискусій, обговорень як у аудиторії так і у мережі Інтернет) тощо. У центрі процесу навчання, за таких умов, знаходиться особистість студента з його індивідуальними особливостями. Організація процесу навчання базується на основі суб'єкт-суб'єктних відносин, педагогічної співпраці при вирішенні навчально-пізнавальних завдань (консультації, онлайн-підтримка); надання кожному суб'єктові навчального процесу можливості вибору індивідуальної траєкторії навчання (дистанційні курси тощо).

Практична підготовка є складовою професійної підготовки майбутніх фахівців і важливим етапом практичної підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

Залучати студентів до створення власних творчих продуктів, можна не лише під час практики, а й при написанні курсових та дипломних робіт. Використовувати творчі, евристичні домашні завдання.

Реалізацію цієї умови можна здійснити завдяки використанню дидактичних можливостей інноваційних педагогічних технологій, зокрема інтерактивних, евристичних, інформаційно-комунікаційних, дистанційних.

Для її успішного розв'язання доцільно створити наступні педагогічні умови: розвивати мотивацію студентів до майбутньої професійної діяльності, реалізовувати діяльнісний підхід під час навчальної і самостійної діяльності, удосконалювати завдання з навчальної і виробничої практики, організовувати процес формування професійних умінь майбутніх фахівців через залучення їх до створення власних творчих продуктів.

Процес формування професійних компетентностей на високому рівні у навчальному процесі майбутніх фахівців передбачає застосування новітніх інформаційно-комунікаційних, інтерактивних, евристичних, дистанційних технологій, розширення сфери міжпредметних зв'язків, урахування індивідуальних можливостей, знань і досвіду студента, активізацію та залучення його до самостійної, наукової роботи тощо[10].

Важливим моментом у плані нашого дослідження є те, що компетентність є системною якістю фахівця, що формується, розвивається в процесі навчання (діяльності) й удосконалюється у практичній діяльності та розглядається як система базових характеристик, які визначають професійний успіх, і можуть бути описані в термінах поведінки [60].

Педагогічні умови є важливими обставинами, що визначають досягнення високого рівня сформованості компетентності майбутнього фахівця.

Найкращих результатів можна досягти тільки в тому випадку, коли для цього створені оптимальні умови. Педагогічні умови, виступаючи як один з компонентів педагогічної системи, відображають сукупність можливостей

освітнього та матеріально-просторового середовища, впливають на особистісний і процесуальний аспекти даної системи, і забезпечують її ефективне функціонування і розвиток [12].

Важливою педагогічною умовою формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій є активна позиція педагога і майстра виробничого навчання у розвитку та саморозвитку методичної компетенції, створення дієвого інформаційно-професійного середовища[63, с. 15].

Формування професійної компетентності майбутнього фахівця можливо за умови високого рівня мотивації студентів до навчання, чітко сформульованих цілей навчання, збагачення циклу дисциплін професійно-орієнтованої підготовки ідеями технологічного і компетентнісного підходів [84].

Основними освітніми умовами розвитку професійної компетентності Р. Гуревич вважає наступні.

1. Організаційно-управлінські (навчальний план спеціальності, семестрові графіки, складання розкладу, формування критеріїв визначення рівня компетентності, матеріально-технічне забезпечення навчального процесу).

2. Навчально-методичні (відбір змісту занять, інтеграція різних курсів, виокремлення провідних ідей).

3. Технологічні (контрольно-оцінні, організація активних форм навчання, визначення груп умінь, що входять до компетентності, використання інноваційних технологій).

4. Психолого-педагогічні (здійснення діагностики розвитку студентів, система стимулювання мотивації навчання, визначення критеріїв компетентності, рефлексивно-оцінний етап кожного заняття, включення студентів у співуправління) [17, с. 14].

У своєму дослідженні А. Литвин [40] акцентує увагу на педагогічних умовах формування технологічної культури майбутнього фахівця , а саме:

- становлення цінностей соціокультурної сфери особистості та їх інтеріоризація, розвиток ціннісних орієнтацій і аксіосфери майбутнього фахівця;
- технологічна оптимізація викладання фахових навчальних дисциплін;
- дотримання логічної послідовності етапів формування технологічної культури майбутніх фахівців,;
- проектованість технологічної діяльності студентів;
- практична спрямованість професійної підготовки майбутніх фахівців;
- стимулювання їх творчої активності у процесі формування зразків культурологічної поведінки в інформаційно-освітньому середовищі [40].

У дослідженні Гвоздекцької Ю. В. знаходимо підтвердження ефективності забезпечення наступних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців:

- забезпечення позитивної мотивації до оволодіння майбутньою професією на основі добору активних методів та інноваційних форм, яка передбачала вплив на формування мотиваційно-ціннісного критерію професійної компетентності;

- набуття теоретичних знань з технології харчових виробництв шляхом оновлення змісту фахових дисциплін, яка передбачала вплив на формування когнітивного критерію.

- оволодіння практичним досвідом майбутньої професійної діяльності шляхом використання інноваційних технологій у процесі фахової підготовки, що передбачала вплив на формування діяльнісного критерію професійної компетентності майбутніх фахівців [11].

У вирішенні проблеми розробки педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій будемо виходити із визначення сутності та структури його технологічної компетентності як важливого компонента професійної підготовки, що охоплює не лише систему знань, умінь, норм і цінностей, а й можливостей для здійснення професійної

діяльності. Будемо спиратися на визначення професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій як систему ключових і професійних компетенцій та професійно важливих якостей і властивостей особистості, що проявляється в її психологічній, теоретичній та практичній підготовленості до професійної діяльності у галузі харчового виробництва і є результатом освіти, самоосвіти та досвіду, яка мотивується прагненням та здатністю до дії, постійного оновлення своїх знань, професійних умінь і навичок, творчого пошуку [42].

Формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій будемо розглядати як цілеспрямований, систематичний процес становлення та розвитку майбутнього спеціаліста з виробництва харчової продукції як особистості, його професійного мислення, розширення наукового світогляду, формування моральноетичних якостей, оволодіння уміннями і навичками майбутньої виробничої діяльності та досягнення певного рівня соціальної та професійної зрілості [42].

На основі стандарту фахової передвищої освіти та посилаючись на результати теоретичного аналізу, представлені у роботі [42] структуру професійної компетентності майбутніх фахівців харчових технологій, розглядаємо як комплексну систему ключових та професійних компетенцій і професійно значущих якостей і властивостей, які інтегруються в класифікаційні групи компетенцій:

- соціально-особистісні,
- інструментальні,
- загальнонаукові,
- загальнопрофесійні,
- спеціально-професійні.

На основі цього виділяємо наступні структурні компоненти професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій:

- особистісний,
- когнітивний,
- діяльнісно- рефлексивний [69].

Користуючись наведеними розробками та враховуючи сутність та структуру технологічної компетентності, вважаємо, що ефективне формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій можливе при створенні наступних педагогічних умов.

Перша умова забезпечення позитивної мотивації до оволодіння професійними компетенціями. Забезпеченню цієї умови сприятимуть формування у майбутніх фахівців позитивної мотивації до оволодіння обраною спеціальністю, розвиток їхнього позитивного ставлення до навчання, прагнення до досягнення успіху в навчальній і майбутній професійній діяльності, усвідомлення значення професійної підготовки у професійному розвитку та подальшій професійній діяльності.

Друга умова використання педагогічних технологій у процесі формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій. Зазначена умова сприятиме забезпеченню формування важливого компонента професійної підготовки, що охоплює систему знань, умінь, норм і цінностей.

Третя умова формування практичного досвіду вирішення тих або інших виробничих завдань на основі використанні компетентнісного, особистісно орієнтовано, діяльнісного підходів.

Забезпеченню реалізації педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій сприятиме організація навчально-виховного процесу професійної підготовки на компетентній основі.

У процесі фахової підготовки при компетентнісному підході увага акцентується на практичну складову освіти, що передбачає необхідність використання знань при вирішенні нестандартних ситуацій у професійній

діяльності, рівень освіти має визначатися здатністю фахівця розв'язувати проблеми різної складності на основі наявних знань та досвіду.

У майбутніх фахівців повинні бути сформовані професійні компетенції, які забезпечать їм можливість після закінчення періоду навчання зайняти належне місце на сучасному ринку праці.

Висновки до другого розділу

Переорієнтація освітньої мети у напрямку компетентнісного підходу потребує відповідного перегляду цілей, змісту, методики та матеріально-технічного забезпечення реалізації поставлених завдань перед педагогічною теорією і практикою.

Педагогічні технології надають можливість педагогу конструювати навчально-виховний процес з прогнозованими методами, формами, прийомами навчання і, що дуже важливо, з орієнтовно прогнозованим результатом.

Професійна підготовка майбутнього фахівця харчових технологій залежить від педагогічної технології, що зумовлює формування мотивів, цілей, самовизначення у майбутній професійній діяльності.

Педагогічними умовами професійної підготовки майбутнього фахівця харчових технологій є:

- забезпечення позитивної мотивації до оволодіння професійними компетенціями.
- використання педагогічних технологій у процесі формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій.
- формування практичного досвіду вирішення тих або інших виробничих завдань на основі використанні компетентнісного, особистісно орієнтовано, діяльнісного підходів.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1. Розробка критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій

Для виявлення сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій необхідно розробити критерії та показники означеної якості.

Критерій- підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило. Критерієм правильності теоретичних висновків, як відомо, є практика [68, с.349].

У філософському розумінні критерій є признак на основі якого проводиться оцінка, визначення або класифікація чого-небудь.

Критерій – засіб переконання, мірило показник. Критерій це признак, який дозволяє виявити об'єктивну інформацію про експеримент [58].

Схожим до розуміння критерія є поняття «показник», зокрема, в педагогічному словнику, де показник визначається як ознака чого-небудь, доказ, свідчення; певні дані за результатами роботи, процесу

Проте, критерій є ширшим поняттям, ніж показник, і як характеристика педагогічного явища чи об'єкта, може мати кілька показників. Показники є складовими критерія. Це припущення підтверджується визначенням, яке подане в енциклопедичному словнику.

Критерій – це принцип оцінки ефективності, а показник – кількісний вияв досліджуваної характеристики явища що відбиває тісний взаємозв'язок та взаємозумовленість критеріїв і показників.

Ю. Бабанський, досліджуючи термін «показник», розглядає його в трьох аспектах, а саме:

- а) як свідчення, доказ, ознака чого-небудь;
- б) як наочні дані про результати якоїсь роботи (навчально-пізнавальної діяльності студентів), якогось процесу; дані про досягнення в чому-небудь;
- в) як явище або подія, на підставі яких можна робити висновки про перебіг якого-небудь процесу [2].

Отже, показник, який є складником критерію, служить типовим і конкретним виявом сутності якостей процесу чи явища, що підлягає вивченню.

У контексті нашого дослідження вважаємо за доцільне дотримуватися наукової позиції, де поняття «критерій» ширше за своїм змістом, ніж поняття «показник», а останній характеризує сукупність певних ознак. [83].

У своєму дослідженні для визначення критеріїв сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій будемо виходити з характеристик професійної компетентності:

- компетентність – це володіння компетенцією, що виявляється в ефективній діяльності і включає особисте ставлення до предмету і продукту діяльності;

- компетентність – це інтегративне утворення особистості, що інтегрує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні властивості, які обумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності;

- «компетентність» є системним поняттям, що має свою структуру, рівні, функції, своєрідні характеристики, властивості;

- компетентним можна стати опановуючи певні компетенції і реалізуючи їх у досвіді конкретної діяльності [13].

У науковій роботі дослідник Ягупов В. В., виходячи з того, що: компетенція є науковим явищем, компетентність - інтегральна якість, що характеризує підготовленість конкретного фахівця до розв'язання певних компетенцій, а компетентний показник реалізація цієї інтегральної професійно - важливої якості у практичній діяльності конкретного фахівця, доходить висновку, що такі поняття як «компетентність», «компетенція» і «компетентнісний підхід у освіті» не можуть існувати окремо само по собі, оскільки одне поняття є смисловим продовженням іншого [85].

Згідно із Законом України про освіту компетентність - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [26].

Основні характеристики компетентності випускника професійного навчального закладу, визначені у роботі [85] такі:

- ціннісно-мотиваційна готовність, тобто сформованість професійних і фахових ідеалів, цінностей, настанов, мотивів і ставлень особи до майбутньої професії та фаху, до самого себе як до професіонала та фахівця;

- інтелектуальна підготовленість (когнітивна характеристика), тобто набутість певної сукупності теоретичних і практичних знань, на основі яких, з одного боку, відбувається формування праксеологічної основи професійної діяльності, а з іншого – практичного мислення як фахівця;

- діяльнісна здатність (праксеологічна характеристика) – це сукупність професійних практичних навичок, умінь і здатностей, необхідної для професійної діяльності.

Діяльнісна здатність конкретизується у професійній та фаховій здатності, що являють собою сукупність професійно важливих та фахових якостей, які необхідні для професійної діяльності особі як професіоналу та фахівцю;

Суб'єктивний компонент професійної компетентності це - вищеназвані аспекти, об'єднані в унікальне єдине ціле, що представляють собою інтегральну характеристику конкретної особи фахівця, яка безпосередньо залежить від ступеня їх сформованості та визначає професійне становлення і відбуття особи як професіонала та фахівця. Важливо є те, що суб'єктивний компонент здатний декомпенсувати певні недоліки окремих компонентів професійної компетентності

Характерними ознаками професійної компетентності випускника системи професійно технічної освіти є такі характеристики:

1) багатофункціональність (оволодіння професійною компетентністю дозволяє розв'язувати різноманітні проблеми як в професійній діяльності, так і в повсякденному житті);

2) належність до метаосвітньої галузі (професійна компетентність є надпредметною та міждисциплінарною і може реалізуватися в різних ситуаціях, тобто як у професійній діяльності, так і, наприклад, у певній творчій діяльності);

3) інтелектоємність (професійна компетентність передбачає наявність загального, професійного та фахового видів інтелекту, абстрактного та практичного мислення, професійної саморефлексії та самоідентифікації випускника з конкретною професійною діяльністю, об'єктивного самооцінювання себе у цій діяльності тощо);

4) багатомірність (професійна компетентність включає різноманітні розумові процеси та явища: аналітичні, синтетичні, просторові, комунікативні, діяльнісні, суб'єктивні, ноу-хау, дуже часто і здоровий глузд, професійні відчуття тощо).

У дослідженні [85] основними компонентами професійної компетентності випускника професійно-технічного навчального закладу визначені такі:

- ціннісно-мотиваційний компонент: професійна позиція професіонала та фахівця (система сформованих настанов, ціннісних орієнтацій, мотиваційних

ставлень, суб'єктивних оцінок внутрішнього та оточуючого досвіду, реальності і перспектив, а також власні домагання фахівця, які визначають характер його діяльності, поведінки, спілкування, місце і роль у професійній діяльності і повсякденному житті;

- когнітивний компонент: система професійних теоретичних і практичних знань (системне психічне утворення, яке формує загальний і професійний інтелект, забезпечує теоретичну загальнонаукову, професійну та фахову підготовленість фахівця до професійної діяльності;

- праксеологічний компонент система практичних навичок, умінь і здатностей –це психічне утворення, яке формує практичну підготовленість фахівця до професійної діяльності;

- професійно важливі якості (стійке поєднання різних структурно-функціональних компонентів психіки фахівця, які зумовлюють неповторність та індивідуальний стиль його професійної діяльності;

- суб'єктний компонент: інтегральний компонент (професійна суб'єктність фахівця, професійна свідомість і самосвідомість, професійна рефлексія та саморефлексія, професійна «Я»-концепція

Змістову сутність компетентності можна розглядати як узагальнений спосіб дій, що ґрунтується на одержаних знаннях, уміннях правил виконання завдань, як здатність реалізувати компетенції сформовані в ході вивчення навчальних дисциплін, що забезпечують орієнтацію і управління професійними ситуаціями.

Таким чином, для визначення сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій ми виділяємо наступні критерії:

- ціннісно- мотиваційний,
- когнітивний,
- діяльнісно –рефлексивний.

Ціннісно-мотиваційний (потреби, мотиви, інтереси) критерій характеризується ставленням студентів до майбутньої професійної діяльності, позитивним ставлення до вивчення та набуття знань та умінь у майбутній професійній діяльності, бажанням досягнення успіху у навчальній та професійній діяльності, прагненні розвивати професійні уміння, прагненні до самореалізації у професійній діяльності.

Когнітивний критерій включає інтелектуальну сферу і проявляється у знаннях спеціальних технологій, можливостей і результатів впровадження отриманих знань та умінь у майбутню професійну діяльність.

Діяльнісно – рефлексивний критерій характеризує умінням використання майбутнім фахівцем харчових технологій професійних практичних навичок, умінь і здатностей у професійній діяльності, умінням оптимального вибору технологічних умов, режимів і способів виробництва, умінням оцінки власної професійної діяльності.

Показники ціннісно- мотиваційного критерію:

- наявність інтересу та зацікавленості до вивчення спеціальних технологій;
- наявність цілей формування професійної компетентності як засобу професійного зростання;
  - спрямованість на досягнення високого рівня професійної компетентності;
  - стійка мотивація до використання набутих знань та умінь з метою підвищення професійного рівня;
- прагнення до підвищення власного рівня професійної компетентності.

Показники когнітивного критерію:

- сукупність фундаментальних і спеціальних знань щодо технологічних процесів виробництва харчової продукції;
- розуміння соціально-економічного значення результатів професійної діяльності;

- знання і розуміння якісних показників харчової продукції.
- знання і розуміння екологічної безпеки професійної діяльності.

Показники діяльнісно-рефлексивного критерію:

- уміння визначати цілі, завдання, зміст технологічних процесів виробництва харчової продукції;
- уміння щодо визначення оптимальних умов проведення технологічних процесів виготовлення харчової продукції;
- уміння обирати та оцінювати технології виробництва харчової продукції;
- уміння оцінювати власну професійну компетентність;

Основні показники критеріїв (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний) професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій представимо у вигляді таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

**Показники критеріїв сформованості професійної компетентності
майбутнього фахівця харчових технологій**

Ціннісно-мотиваційний	Когнітивний	Діяльнісно-рефлексивний
наявність інтересу та зацікавленості до вивчення спеціальних технологій; наявність цілей формування професійної компетентності як засобу професійного зростання; спрямованість на досягнення високого рівня професійної компетентності;	сукупність фундаментальних і спеціальних знань щодо технологічних процесів виробництва харчової продукції; розуміння соціально-економічного значення результатів професійної діяльності; знання і розуміння якісних показників харчової продукції.	уміння визначати цілі, завдання, зміст технологічних процесів виробництва харчової продукції; уміння щодо визначення оптимальних умов проведення технологічних процесів виготовлення харчової продукції; уміння обирати та оцінювати технології виробництва харчової продукції;

<p>стійка мотивація до використання набутих знань та умінь з метою підвищення професійного рівня; прагнення до підвищення власного рівня професійної компетентності.</p>	<p>знання і розуміння екологічної безпеки професійної діяльності</p>	<p>уміння оцінювати власну професійну компетентність;</p>
--	--	---

Професійна компетентність майбутнього фахівця харчових технологій багатогранне та багаторівневе.

З метою діагностики сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій розроблені показники рівнів сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій скориставшись методичними рекомендаціями, розробленими на основі аналізу наступних показників [4].

У операційно-когнітивній сфері: розумова активність, самостійність, критичність мислення, сформованість пізнавальних та професійних умінь, тощо.

У мотиваційно-ціннісній сфері: емоційні прояви студентів у процесі професійного навчання, ціннісні орієнтири, мотивація.

У вольовій сфері: вольове напруження, зосередженість уваги, поведінка при труднощах, прагнення до завершеності професійних дій, тощо.

Даний підхід до визначення показників сформованості професійної компетентності дає можливість визначити такі рівні професійної компетентності: низький, репродуктивний; середній, високий, творчий.

Виходячи з того, що майбутній фахівець харчових технологій може досягти високого рівня професійної компетентності у майбутній професійній діяльності

ми визначаємо наступні рівні сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій:

- низький, - середній, - достатній.

Низький рівень: студенти не проявляють інтересу до харчових технологій, не сприймають цілей технологізації харчового виробництва, не виявляють потребу в освоєнні навчального матеріалу, студенти не прагнуть підвищити рівень освоєння харчових технологій, студенти не знають сутності харчових технологій.

Середній рівень: студенти проявляють певний інтерес до харчових технологій, але не мають чіткого уявлення про сутність харчових технологій, практичні уміння проявляють на репродуктивному рівні.

Достатній рівень: студенти розуміють цілі та соціально-економічне значення харчових технологій, проявляють стійкий інтерес до харчових технологій та їх соціально-економічного значення, володіють знаннями з харчових технологій, виявляють творчість у використанні технологічних закономірностей виробництва харчової продукції.[4].

Виділені критерії рівнів сформованості майбутнього фахівця харчових технологій дали можливість визначити рівень професійної компетентності студентів Сновського вищого професійного училища лісового господарства, що навчаються за спеціальністю «Харчові технології».

3.2. Хід та результати експериментальної перевірки педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій

Експериментальна робота перевірки ефективності педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових

технологій проводилась на базі Сновського вищого професійного училища лісового господарства. Для експериментального дослідження було обрано студентів 2-го курсу, що навчаються за спеціальністю «Харчові технології» та сформовано дві групи: одна група 20 студентів і друга група 25 студенти. Експериментальна робота здійснювалася впродовж навчання студентів на II курсі.

На першому констатувальному етапі експерименту було визначено початковий рівень професійної компетентності майбутніх фахівців харчових технологій за виділеними критеріями у обраних групах студентів.

Для визначення вихідного рівня сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців харчових технологій нами була розроблена анкета (Додаток А).

Результати констатувального експерименту представлені у таблиці 3.2

Таблиця 3.2

Результати визначення рівня сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців харчових технологій на етапі констатувального експерименту

Група/ студентів	Рівні сформованості технологічної компетентності (%)		
	Низький	Середній	Достатній
перша група / 20	60	25	15
друга група/ 25	58	26	16

Результати констатувального етапу експерименту сформованості професійної компетентності студентів унаочнює діаграма (рис.3.1).

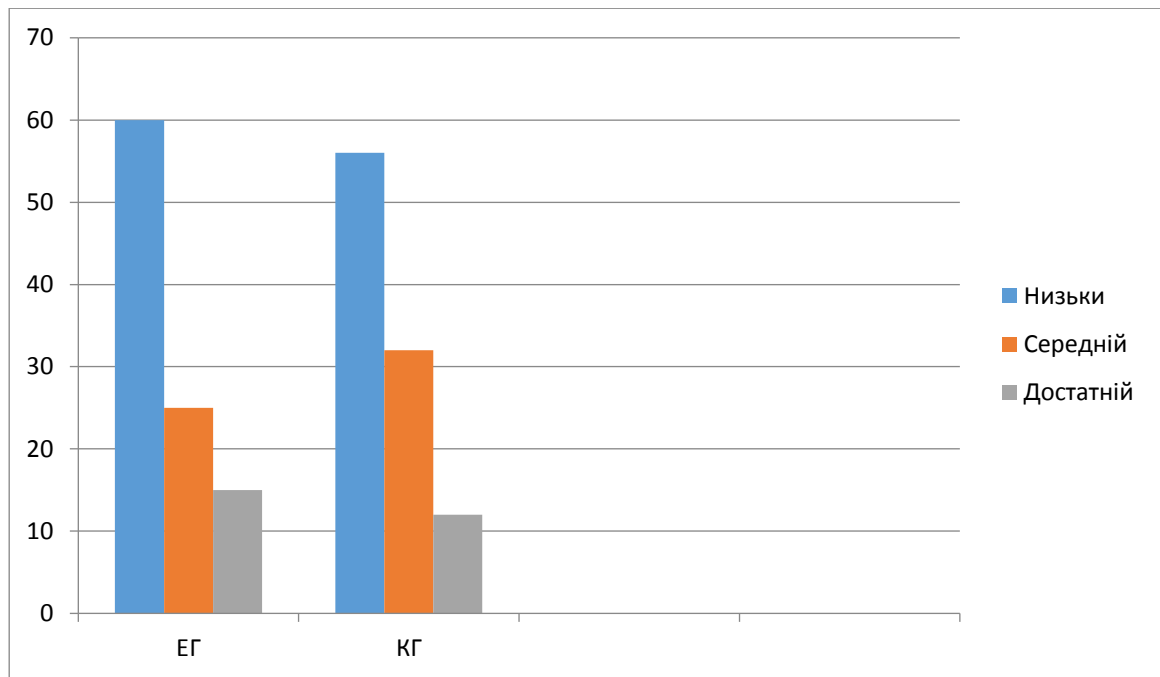

Рис.3.1 Діаграма сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців харчових технологій на констатувальному етапі експерименту.

Результати констатувального етапу експерименту показали перевагу низького рівня професійної компетентності студентів двох обраних груп. За результатами констатувального етапу експериментальної роботи за експериментальну групу ми обрали групу з нижчими показниками сформованості професійної компетентності.

На етапі формувального експерименту у експериментальній групі були забезпечені виділені нами педагогічні умови. Забезпечення педагогічних умов формування професійної компетентності здійснювалося шляхом поєднання як аудиторних форм навчальної діяльності, так і позааудиторних з використанням сучасних інноваційних технологій навчання.

Значна увага у формуванні професійної компетенції майбутніх фахівців харчових технологій у експериментальній групі студентів надавалася практичним заняття, самостійній роботі студентів з використанням педагогічних

технологій індивідуально-особистісного розвитку, розвитку творчого підходу до вирішення поставлених завдань.

Робочі навчальні плани студентів експериментальної групи були наповнені компетентнісним підходом до професійної підготовки учнів на основі використання педагогічних технологій. Навчання студентів контрольної групи здійснювалося за традиційними методиками.

Після завершення формувального етапу експерименту з формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій на основі аналізу навчальної документації, опитування студентів вивчення змісту звітів за самостійну роботу, результатів практичних робіт, бесід з студентами та викладачами проводився аналіз динаміки рівня сформованості професійної компетентності студентів за середнім та абсолютним показником. Розподіл студентів за рівнем сформованості ціннісно-мотиваційного критерію професійної компетентності представлено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Результати визначення рівня сформованості ціннісно-мотиваційного критерію професійної компетентності на етапі формувального експерименту

Група	Рівні сформованості ціннісно-мотиваційного критерію професійної компетентності (%)		
	Низький	Середній	Достатній
ЕГ	15	50	35
КГ	52	32	16

ЕГ – експериментальна група

КГ- контрольна група

Графічне представлення розподілу студентів за рівнем сформованості ціннісно-мотиваційного критерію професійної компетентності на формувальному етапі експерименту наведено на діаграмі (рис 3.2).

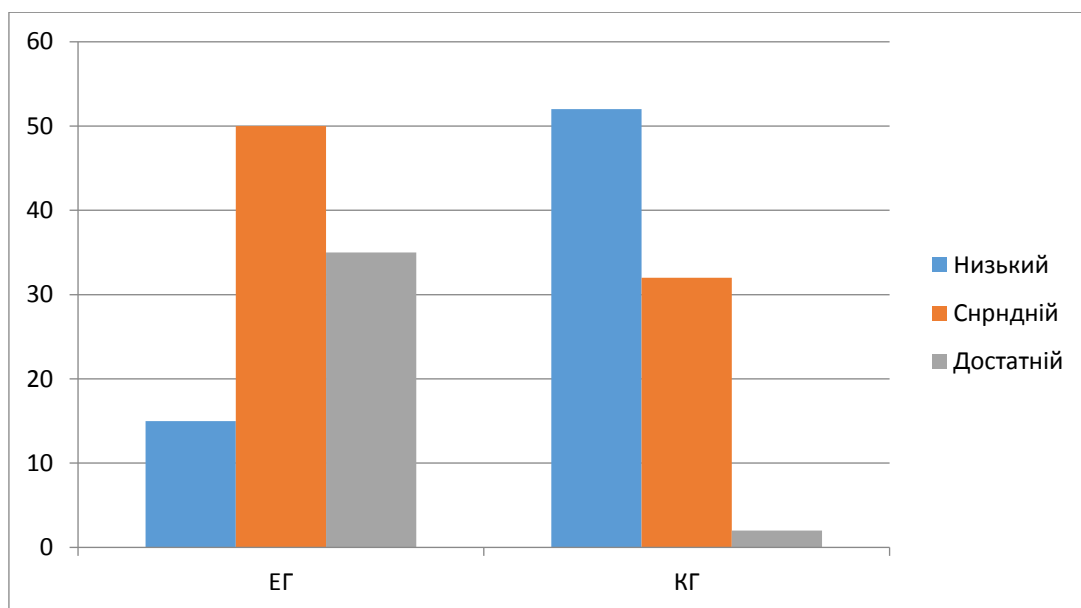

Рис.3.2 Діаграма сформованості ціннісно-мотиваційного критерію професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій на формувальному етапі експерименту.

Розподіл студентів за рівнем сформованості когнітивного критерію професійної компетентності представлено в таблиці 3.4

Таблиця 3.4

Результати визначення рівня сформованості когнітивного критерію професійної компетентності на етапі формувального експерименту

Група	Рівні сформованості когнітивного критерію професійної компетентності (%)		
	Низький	Середній	Достатній
ЕГ	15	50	35
КГ	60	28	12

ЕГ- експериментальна група

КГ – контрольна група

Графічне представлення розподілу студентів за рівнем сформованості когнітивного критерію професійної компетентності на формувальному етапі експерименту наведено на діаграмі (рис 3.3).

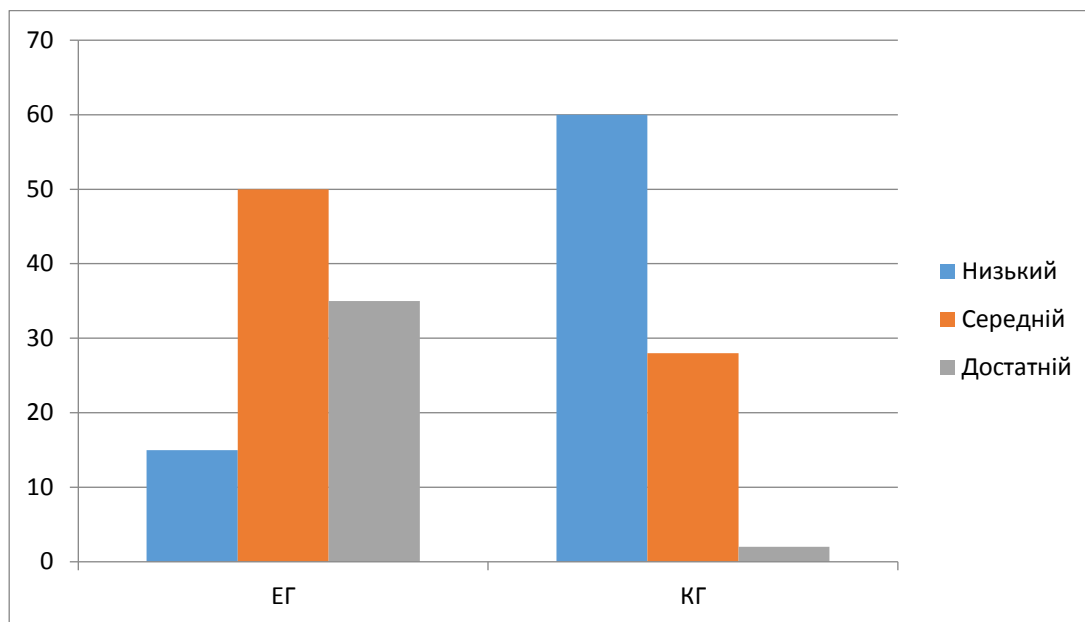

Рис. 3.3. Графічне представлення розподілу студентів за рівнем сформованості когнітивного критерію.

Розподіл студентів за рівнем сформованості діяльнісно-рефлексивного критерію професійної компетентності представлено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Результати визначення рівня сформованості діяльнісно-рефлексивного критерію професійної компетентності на етапі формувального експерименту

Група	Розподіл студентів за рівнем сформованості діяльнісно-рефлексивного критерію професійної компетентності (%)		
	Низький	Середній	Достатній
ЕГ	20	45	35
КГ	66	22	12

ЕГ- експериментальна група

КГ – контрольна група

Графічне представлення розподілу студентів за рівнем сформованості діяльнісно-рефлексивного критерію професійної компетентності на формульовальному етапі експерименту наведено на діаграмі (рис 3.4).

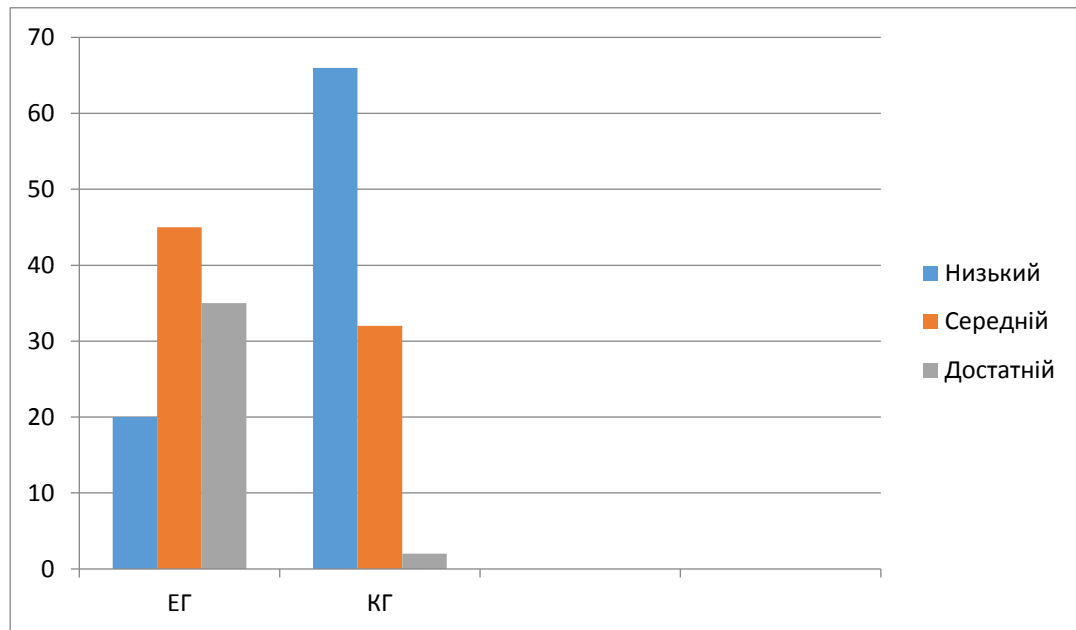

Рис. 3.4. Графічне представлення розподілу студентів за рівнем сформованості діяльнісно-рефлексивного критерію професійної компетентності.

Узагальнений показник сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій визначили за співвідношенням рівнів окремих критеріїв (ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісно-рефлексивного) професійної компетентності. Результати визначення узагальненого показника сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій наведені в таблиці 3.6.

Розподіл студентів за рівнем сформованості професійної компетентності представлено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

**Результати визначення рівня сформованості професійної компетентності
на етапі формувального експерименту**

Група	Розподіл студентів за рівнем сформованості професійної компетентності (%)		
	Низький	Середній	Достатній
ЕГ	15	45	40
КГ	52	36	12

ЕГ- експериментальна група

КГ – контрольна група

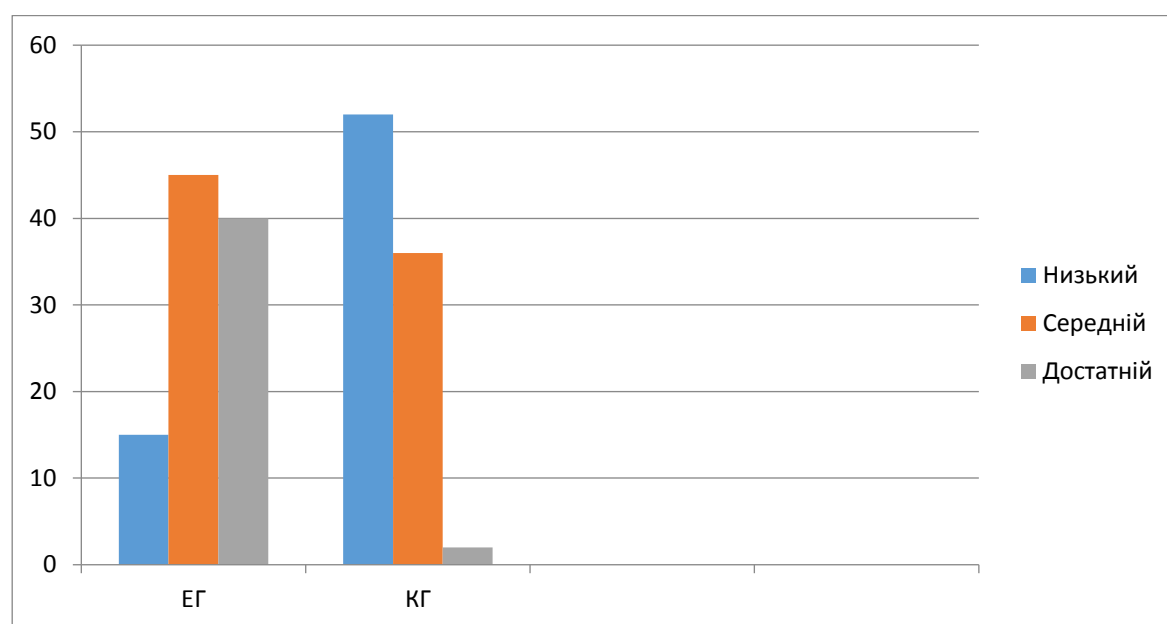

Рис. 3.5. Діаграма сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій на формувальному етапі експерименту.

Результати формувального етапу експериментальної роботи з формування професійної компетентності майбутніх фахівців харчових технологій унаочнює діаграм (рис.3.5).

Отже, проведені дослідження підтвердили ефективність запропонованих педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій.

Висновки до третього розділу

Виходячи з характеристики професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій, як узагальнений спосіб дій, що ґрунтується на одержаних знаннях, уміннях правил виконання завдань; як здатність реалізувати компетенції сформовані в ході вивчення навчальних дисциплін, що забезпечують орієнтацію і управління професійними ситуаціями, визначено ціннісно-мотиваційний, когнітивний та діяльнісно-рефлексивний критерії професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій. Визначені низький середній та достатній рівень професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій, що дозволило експериментально перевірити ефективність запропонованих педагогічних умов формування його професійної компетентності

Експериментальна перевірка довела ефективність розроблених педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій.

ВИСНОВКИ

1. Проблема модернізації професійно-технічної освіти викликала проблему перегляду методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців. Серед методологічних підходів як сукупності ідей, що визначають загальну світоглядну ідею, способи, прийоми та процедури наукових досліджень та практичної діяльності, визнано – компетентнісний підхід. Компетентнісний підхід переорієнтовує акценти професійної підготовки на практичний результат.

2. Компетентнісний підхід як педагогічна інноватика вимагає оновлення мети, змісту, форм і методів навчання та виховання, організації спільної діяльності учня і вчителя. Мета впровадження компетентнісного підходу в освіту полягає у підготовці майбутнього фахівця, що має такі риси особистості: критичність, чесність, цілеспрямованість, свободу мислення, здатність до вирішення нестандартних (інноваційних) завдань.

Компетентнісний підхід передбачає не лише оволодіння майбутнім фахівцем певною сумою професійних знань і умінь, а й формування у майбутнього фахівця професійної компетенції. У процесі реалізації компетентного підходу у студентів має бути сформована можливість використання здобутих знань і умінь у самостійній професійній діяльності.

Тобто, компетентнісний підхід в підготовці студентів має бути спрямований від пасивного засвоєння знань до творчої активної дослідної діяльності яка в кінцевому рахунку здатна сформувати професійні компетенції.

3 Вирішення проблеми впровадження компетентнісного підходу в освіті покладається на розробку сучасних педагогічних технологій, які надають наступні можливості:

- конструювання навчально-виховного процесу на принципах системності, прогнозованості, орієнтації на досягнення кінцевого результату і підпорядкованості цій меті вибір методів і форм навчання;

- хорошого прагматизму (на відміну від існуючої ще практики нецілеспрямованого, малоефективного педагогічного впливу) буде визначатися концептуальністю (при збереженні можливості творчості).

Перевага педагогічної технології полягає в тому, що в ній намічається і здійснюється такий навчальний процес, який повинен гарантувати досягнення поставлених цілей. Оперативний зворотній зв'язок є наскрізним для усього навчального процесу.

Особистісно орієнтовані освітні технології процес і результат створення (проектування) адекватної до потреб і можливостей особистості і суспільства системи соціалізації, особистісного і професійного розвитку людини в освітній установі. Формування професійної компетентності є процесом, який спрямований на посилену спільну діяльність викладача та студентів у процесі професійного навчання, використання удосконалених змісту, методів, засобів та форм навчання, які направлені на формування комплексу ключових компетенцій для даного виду діяльності та професійної компетентності як інтегральної риси особистості

4. Зважаючи на те, що педагогічні умови, виступаючи як один з компонентів педагогічної системи, відображають сукупність можливостей освітнього та матеріально-просторового середовища, впливають на особистісний і процесуальний аспекти даної системи, і забезпечують її ефективне функціонування і розвиток та разом з тим, аналізуючи структурну характеристики технологічної компетентності, вважаємо, що ефективне формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій можливе при створенні наступних педагогічних умов.

Перша умова забезпечення позитивної мотивації до оволодіння професійними компетенціями.

Друга умова використання педагогічних технологій у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця харчових технологій, що забезпечують формування важливого компонента професійної підготовки, що охоплює систему знань, умінь, норм і цінностей.

Третя умова формування практичного досвіду вирішення тих або інших виробничих завдань на основі використанні компетентнісного, особистісно орієнтовано, діяльнісного підходів.

5. Експериментальна перевірка ефективності розроблених педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій засвідчила зростання кількісних і якісних показників і критеріїв його професійної компетентності.

Особливе місце у формуванні професійної компетентності майбутнього фахівця харчових технологій посідає практична його підготовка на основі використання інноваційних, особистісно орієнтованих педагогічних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк Л.Л. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід / Антонюк Л.Л., Василькова Н.В., Ільницький Д.О., Кулага І.В., Турчанінова В.Є. К.: КНЕУ, 2016. 61 с.
2. Бібік Н.В. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз / Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За загальною редакцією О.В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. 350 с.
3. Болюбаш Н. М. Теоретичні засади формування професійної компетентності майбутніх економістів. *Наукові праці: науково-методичний журнал*. 2009. Вип. 99. С. 88-95.
4. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / О.Г. Бражнич. Кривий Ріг, 2001. 238 с
5. Вайнтрауб М. А. Інтегроване розвивальне навчання у професійній школі: Монографія / М. Вайнтрауб. К.: Т. Клочко , 2009. 179 с.
6. Великий енциклопедичний словник [за ред. О.Прохорва]. К.: Генеза, 1991. 495 с.
7. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
8. Волощук І. А. Педагогічні умови формування професійних компетентностей майбутніх вчителів . *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 5 С.71-74.
9. Гваздецька Ю.В., Філімонова І.А. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі харчових технологій у

процесі фахової підготовки.
https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8528/1/Gvozdecka_Filimonova.pdf (дата звернення: 3.05.2023).

10. Гвоздецька Ю.В. Формування професійної компетентності майбутніх викладачів основ технологій харчових виробництв у процесі фахової підготовки: автореферат дис.кан. наук. Спец. 13.00.04. теорія і методика професійної освіти/ Ю.В.Гвоздецька. Умань.2018. 20с.

11. Головань, М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду [Текст] / М.С. Головань // *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23-30.

12. Гончаренко С.У. І насамперед – прикладна наука. Хмельницький: Вид-во Хмельницький гуманітарно-педагогічний інститут, 2003. 20 с.

13. Грубіч Д.Ю. Педагогічні інновації в освіті: поняття та сутність. *Педагогіка та психологія*. 2011. Вип. 40(1). С. 34-39.

14. Гулай І. Компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти///Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2009. - Вип. 2. Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps>.

15. Гуревич Р.С. Компетентнісний підхід у професійно-педагогічній освіті // Р.С. Гуревич : матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м. Київ : [у 2 ч.]. Ч. 2 / Нац. акад. пед. наук України; [редкол. : В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), О.І. Ляшенко (заст. голови) та ін.]. К. : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. 292 с. С. 137–142.

16. Гусак О. Г. Реалізація професійно-орієнтованих технологій у навчальному процесі вищого педагогічного навчального закладу / О. Г. Гусак // *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 30 (83). С. 527-531.

17. Гуцан Л. А Компетентісно спрямована освіта- сучасний орієнтир навчально-виховного процесу./Гуцан Л. А./ Л. А. Гуцан // Наукові записки

[Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. 2014. № 2. С. 68-72.

18. Державний стандарт професійної (професійно-технічної) освіти <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1077-2021-%D0%BF#Text>
19. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2004. 352 с
20. До постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341(в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 519
21. Дурманенко О. Теоретичний аналіз педагогічних умов в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі/Молодь і ринок №7(90) 2-12 с. 135-138
22. Жигірь, В., Кривильова, О. Сучасні методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка», 13(45), С. 34–42.
23. Заблоцька, О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка (40). pp. 63-68.
24. Закон України Про освіту https://urst.com.ua/act/pro_osvitu
25. Закон України Про професійну (професійно-технічну) освіту <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98>
26. Інноваційні технології навчання: Навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / [Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В.]. – К. : НТУ, 2017. – 172 с.
27. Каленський А.А. Методологічні підходи до стандартизації змісту професійної освіти. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійно-технічна педагогіка: зб. Наук .прац: інст-т проф-

тех. Освіти НАПН України./ Ред.кол.: В.О.Радкевич (голова) та ін. ЖККГВ «Полісся» ЖОР.,2018.Вип.16 с. 27-33

28. Коваленко О.Е., Брюханова Н.О., Корольова Н.В., Шиятков Є.В. Методика професійного навчання. Частина II. Основні технології навчання. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів інженерно-педагогічних спеціальностей. Видання друге, перероблене та доповнене.-Харків, вид. ШевченкоС.О., 2010.- 254 с.

29. Коваль Л.В. Система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування загальнонавчальних технологій : автореф. дис. д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 —Теорія і методика професійної освіти// Л.В.Коваль. – Київ,2010. – 45 с

30. Козак Людмила Василівна Педагогічна інноватика у розвитку нових напрямів освіти /. Освітологічний дискурс,- 2014,- № 2 (6) -С.74-84)

31. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : монографія / [Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов,Л. М. Дяченко, Н. О. Постригач, Л. П. Пуховська, О. В. Сулима]. — Кірово-град : Імекс-ЛТД, 2014. — 280 с.

32. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>

33. Короткий термінологічний словник з інноваційних педагогічних технологій <http://books.br.com.ua/31839>)

34. Костицький М. В. Деякі питання методології юридичної науки / М. В. Костицький // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. - 2013.- № 1. - С. 3-11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2013_1_35.5.

35. Лейко С. В. Поняття "компетенція" та "компетентність": теоретичний аналіз / С. В. Лейко // Педагогічний процес: теорія і практика. - 2013. - Вип. 4. - С. 128-135.
36. Литвин А. Ф. Формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки: автореф. дис. Канд. пед. наук : спец. 13.00.04 —Теорія і методика професійної освіти // А.Ф.Литвин. – Переяслав-Хмельницький – 2017. – 20
37. Литвин А. Методологічні засади поняття "педагогічні умови" / А. Литвин, О. Мацейко // Педагогіка і психологія професійної освіти . - 2013. - № 4. - С. 43-63. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Піппо_2013_4_5
38. Манькусь І.В., Дармосюк В.М., Васильєва Л.Я Інноваційне освітнє середовище як фактор підвищення якості вищої освіти. Інженерні та освітні технології, 2019. Т 7. №3. С. 40-49.
39. Мельник О.Ф. Формування професійної компетентності майбутніх техніків-технологів виробництва харчової продукції в процесі вивчення природничих дисциплін [Текст] : дис... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Мельник Оксана Федорівна; Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир., 2017. – 372 с.
40. Методологічні підходи як основа науково-педагогічних досліджень у професійній освіті В. І. Жигір'я // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. - 2016. - Вип. 48. - С. 107-115. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_48_16
41. Муранова Н. П. Концепція компетентнісного підходу в системі доуніверситетської підготовки майбутніх студентів технічних спеціальностей / Н. П. Муранова // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі : зб. наук. праць ; вип. 8. – Кривий Ріг : Вид. відділ КМІ, 2013. – С. 112–122.

42. Ничкало Н. Г. Українські концепції професійної освіти: тенденції і перспективи / Педагогічні і психологічні науки в Україні. – К., 2007. – С. 27-57.
43. Ничкало Н. Г. Трансформація професійно-технічної освіти України : монографія/ Н. Г. Ничкало - К. : Педагогічна думка, 2008. - 200 с
44. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. — К.: А.С.К., 2001. — 256 сб.
45. Основи дидактики [Текст] : Навчальний посібник / В. М. Чайка. К.:Академвидав, 2011. - 240 с. - (Альма-матер).
46. Панфилов Ю. Фурманец Б. Компетентносный подход в образовании: опыт, проблемы, перспективы /Філософські та антропологічні парадигми сучасної освіти Теорія і практика управління соціальними системами 3‘2017
47. Паржницький О. Формування професійної компетентності у майбутніх кваліфікованих робітників як педагогічна проблема / О. Паржницький // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. - 2016. - Вип. 1. - С. 208-211. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2016_1_52.
48. Педагогіка [Текст] : навчальний посібник : для студ. вищ. навч. закладів / Неля Євтихіївна Мойсеюк. - Вид. 5-те, доп. і перероб. - К. : Мойсеюк В.Ю., 2007.- 655с.
49. Педагогічні технології в підготовці вчителів: навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. – Харків : ХНПУ, 2018. – 457 с
50. Педагогічні технології: теорія і практика: Навчально-методичний посібник/ За ред. проф.М.В.Гриньової.-Полт. держ. ун-т. ім. В. Г. Короленка.- П.,АСМІ:2006.-230 с.
51. Петренко Л. М. Теорія і практика розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів: монографія. Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2013. 456 с.

52. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій / [Пехота О. М., Будає В. Д., Старєва А. М. та ін.]; за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2003. – 240 с
53. Про затвердження плану заходів на 2020-2027 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/508-2020-%D1%80#Tex>
54. Професійна освіта: Словник: Навч. пос. / Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Никало. – К.: Вища школа, 2000.
55. Радкевич В.О. Компетентнісний підхід до розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти [Текст] / В. О. Радкевич // Проф.-техн. освіта. 2012. № 3 (56). С. 8-10.
56. Радченко Ю. Л., Система професійної компетентності майбутнього вчителя як необхідна умова його педагогічної майстерності: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч.2 / Нац. акад.пед. наук України; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст.голови), О.І. Ляшенко (заст. голови) та ін.] – К.: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. 292 с.
57. Родигіна І.В. Інноваційний потенціал компетентнісного підходу в освіті. *Молодий вчений*». № 5 (45) • травень, 2017 р. С.423-426.
58. Савченко О. П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі. URL :intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski.
59. Самойленко Н. Ю. Розвиток методичної компетентності майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів: методичні рекомендації / Н.Ю. Самойленко. – Суми: Видавництво: ПП Вінниченко М.Д., ФОП Литовченко Є.Б., 2012. 70 с.
60. Серєда І.В. Технологічний підхід у підготовці майбутнього педагога корекційної освіти. *Молодий вчений*. №1(41). 2017. С.503-506

61. Сисоєва С.О. Педагогічні технології: коротка характеристика сутнісних ознак. *Педагогічний процес: теорія і практика* № 2, 2006. С. 127-131
62. Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 4 : І-М / ред. тому: А. А. Бурячок, П. П. Доценко. 1973. 840 с.
63. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової.. Одеса : Пальміра, 2006. 364 с
64. Стандарт фахової передвищої освіти Україн. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Fakhova%20peredvysha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2021/11/18/181-Kharchovi.tekhn.18.11.pdf>
65. Сучасний психолого-педагогічний словник / авт. кол. за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький : Домбровська Я.М., 2016. 473с.
66. Теоретичні засади культурологічного підходу у підготовці педагога до виховної діяльності. Монографія / С.В. Машкіна, Т.П. Усатенко, Л.О. Хомич, Т.О. Шахрай. Київ: ІПОД НАПН України, 2016. 168 с.
67. Тищенко О.І. Умови реалізації інноваційних педагогічних технологій в освітньому процесі: [Електронний ресурс] / О. І. Тищенко. – Режим доступу : https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp161/tishhenko_o.i-stattja.pdf.
68. Ткачук. С. І. Педагогічні аспекти підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчових технологій у педагогічних вищих навчальних закладах / С. І. Ткачук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка / голов. ред. Г. Терещук ; редкол.: І. Задорожна, В. Кравець, Л. Морська [та ін.]. – Тернопіль: ТНПУ, 2016. – № 2. – С. 181–186.
69. Указ Президента України Про пріоритетні заходи щодо розвитку професійної (професійно-технічної) освіти <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/130/2021#Text>

70. Філософія освіти: Навчальний посібник / За заг. ред. В. Андрущенко, І. Передборської. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 329 с.
71. Філософський енциклопедичний словник: енциклопедія /НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
72. Фрицюк В.А. Методологічні підходи до вивчення проблеми професійного саморозвитку майбутнього фахівця», *Вісник ВПІ*, Вип. 6, груд.2017 С. 160-167.
73. Фурман А. Парадигма як предмет методологічної рефлексії. *Психологія і суспільство*. 2013. №3. С.72–85.
74. Ходань Оксана Компетентісний підхід до підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ. Київ: Абрис, 2012. 234 с.
75. Чайка В. М. Основи дидактики : Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2011. 240 с.
76. Шабалдак А.В. Компоненти, критерії, показники та рівні готовності курсантів військової академії до професійної діяльності на основі реалізації праксеологічного підходу. *Молодий вчений*. 2017. № 2 (42). С. 563-567.
77. Шкільова Г. М. Технологічна компетентність майбутнього вчителя початкових класів як наукова категорія педагогічного дослідження. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Вип. 22. 2014. С. 45-47.
78. Ягупов В.В. Провідні методологічні характеристики основних видів компетентності майбутніх фахівців, що формуються в системі професійно-технічної освіти / В.В. Ягупов // Модернізація професійної освіти і навчання: Зб. наук. пр. / [редкол. : В.О. Радкевич (голова) та ін.]. К. , 2012. Вип. 2. С. 48–62.
79. <https://studfile.net/preview/5539372/page:43/> (дата звернення: 3.03.2023).
80. EU4Skills.metodychni.reccom.17.02.2022.pdf (дата звернення: 13.05.2023).

